

NOUA REVISTA ROMANA

ABONAMENTUL :
In România un an (48 NUMERE), 10 lei
" 5 cense luni . . . . . 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
București, Calea Victoriei 62. Pasajul No. 3
DIRECȚIA : București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București.

UN NUMĂR.

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele librării și la depozitarii de ziare din țară

Prețul anunșurilor pentru o pătrime de pagină 10 lei.

No. 12.

DUMINICĂ, 16 IANUARIE 1911.

Vol. IX.

NOUTAȚI

Pentru o Universitate Populară în București.

Inițiativa noastră de-a înființa în București cea dintâi Universitate Populară, a fost primită de opinia publică cu un deosebit entuziasm. Mulți s'au grăbit să se înscrie printre conferențieri și auditori.

Noua Revistă Română va invita la o consfătuire generală pe toți acei ce se interesează de răspândirea culturii în masele populare, fără vre-o deosebire de vederi politice, ca să hotărască modul de funcționare al U. P., cât și să aleagă primul comitet de acțiune.

Până atunci toți acei cari doresc să ne dea concursul lor sunt rugați să ne trimeată aderările cu adresa exactă.

Inițiativa noastră nu are nimic de-a face cu Universitatea populară anonimă, anunțată prin gazete și care-și are sediul în Calea Victoriei 117.

N. R. R.

Partidul conservator și transfugii politici.

Cu venirea partidului conservator la guvern a venit în discuție și cazul transfugilor politici. Fără transfugi din alte partide, partidul conservator n'ar avea destule elemente pentru a birui în alegeri ; — dar cu adesiunile transfugilor, se știe că de regulă nu se întărește un partid ; — atunci de ce atâta grabă din partea conservatorilor, să prindă cât mai mulți transfugi pe care apoi îi umple de laudă, și de ce atâta revoltă la democrați și liberali când pomenește de transfugi ?

Iată cum trebuie explicată după noi această divergență.

Faptul de a deserta de la anumite principii, adică de a fi transfug, este judecat în chip deosebit după cum este și concepția politică a aceluia care te judecă.

Dacă acela care te judecă are convingerea că opinia publică și consimțământul cetățenilor n'are nici un rol în guvernarea unei țări, și acela care te judecă mai crede încă că dreptul de a guverna aparține unei anumite clase sociale, după anumite prerogative, — atunci faptul de a fi transfug nu mai înseamnă mare lucru, sau înseamnă cel mult că ai părăsit o cale rătăcită și ai intrat pe calea cea bună. Revolta contra transfugului nu se produce decât atunci, când acela care te judecă dă importanță personalității și credințelor tale anterioare, adică când se pune preț pe opinia și consimțământul ărilor și cărui cetățean.

Partidele autocrate de toate nuanțele, dela cele teocrate până la cele birocrate, nu găsesc nici un blam pentru transfugi. Acei ce vin spre aceste partide sunt învinșii cari abdică la demnitatea persoanei lor. Și guvernele partidelor autocrate nu cer decât asemenea oameni.

Cu totul deosebit judecă partidele democratice de toate nuanțele. Pentru acestea, transfugul este negațiunea demnității personale, și cu aceasta negațiunea dreptului de a avea guvernul prin voința tuturor, — drept care sprijine toate aspirațiunile democratice. Un partid democrat n'are nici o-

dată brațele deschise pentru un transfug, și oricâte servicii i-ar face transfugul, acesta tot bănuit rămâne.

Totul depinde dar de concepția celui ce judecă.

Un partizan al guvernării autocrate nu dă importanță transfugului, fiindcă autocratul nu dă importanță credințelor anterioare pe care acesta le-ar fi putut avea. Pentru autocrat toate credințele personale sunt rătăcirii ; pentru el un popor are dreptul să ceară legi bune de la guvern, dar n'are dreptul să-și aleagă guvernul.

Un democrat, dinpotrivă dă importanță și se revoltă în-
contra transfugului, fiindcă purtarea acestuia pune în discuție însăși principiul fundamental al democrației.

Dacă partidul nostru conservator încurajază desertările și se laudă cu transfugi, cauza trebuie dar căutată în concepția sa despre guvern. Guvernul vrea să facă fericirea țării, în contra voinții cetățenilor, după cum au încercat înainte toate guvernele autocrate.

Verax

„Naționalitatea în artă“ ! ..

La Iași, studenții pătrund în teatru și somează pe director, care se știe că e d. Sadoveanu, să întrerupă o reprezentație în care un rol fusese dat unei artiste al cărei singur defect era că-i de origine străină ! La indignarea directorului, care nu înțelege să fie suspectat ca „vândut străinilor“, o ceată de „studenți“ și alți „băieți“ cu sau fără număr la uniforme, răspund la ridicarea cortinei, cu întregul arsenal de luptă naționalist : fluierături, urlete, șipete, vociferări și „Deșteaptă-te Române“ ! .. Aceasta se cheamă la Iași să lupți pentru a respecta „Naționalitatea în artă“.

Ce-ați fi spus dacă francezii ar fi „operat“ la fel cu d-rele Ventura, Cocea, cu d-nii de Max ; germanii cu d-na Bărescu și așa mai încolo toate națiunile cu toți artiștii de origine străină ce au apărut înaintea lor ? Ei dar acest lucru cu greu se va fi întâmplat aiurea, căci nici o țară n'a avut încă fericirea să vază născându-se și având trecere mare, oameni năstrușnici ca d. Iorga și mai ales ca acel mare *karaghioz*, d. A. C. Cuza, patronul „băieților“ dela Iași.

Ni se pare așa de zadarnic să te mai indignezi în fața unor isprăvi ca cea din zilele trecute ! Cum s'a mai spus de atâtea ori în coloanele acestei reviste, un A. C. Cuza cu toate năhădăile sale caraghioase, tipărite ori puse în practică, e pentru noi o monstruoasă socială, în fața căreia rămâi împietrit de silă și de groază, ori scuipi în sân ca țărănul și spui : ptiu, ucigă-l crucea ! ..

Graiul din Vâlcea, de V. Vircol.

Zilele acestea a apărut la Sococ lucrarea d-lui profesor V. Vircol, publicată de Societatea filologică. Ea se adresează nu numai specialiștilor, căci afară de materialul filologic, cuprinde un foarte bogat număr de texte privitoare la viața țărănului din județul Vâlcea. Toate sunt povestiri culese din gura bătrânilor, cari și-au destăinuit ce au pe suflet și amintiri despre vremurile trecute : cum era școala, biserica, armata, administrația, lucruri prin urmare cari interesează pe oricine.

Fidelitatea transcrierii textelor fac din lucrare o iconă adevărată a vieții țărănului, cu felul lui de vorbire, de judecată și de simțire.

Cercetări de felul acesta, făcute pentru fiecare județ în parte sunt o contribuție la cunoașterea nu numai a limbei române dar și a vieții sufletești a poporului.

CRITICA LITERARA

CRITICII NOȘTRI: D-I E. LOVINESCU

D. Eugen Lovinescu se deosibește de ceilalți critici ai noștri prin aceea că-și dă multă osteneală să nu pară serios. E o atitudine cu totul nouă în critica noastră, atitudine pe care o întâlnim numai la câțiva literați francezi: Anatole France, Emile Faguet și Jules Lemaître mai ales. După cum vedem, d. Lovinescu se găsește în bună companie.

Articolele sale au totdeauna tonul cronice: sunt ușoare, fantaziste, pline de digresiuni. D. Lovinescu merge în zigzaguri; de câte ori atacă o chestiune de actualitate, numaidecât trebuie să amestece pe un grec sau pe un roman, afară dacă nu cumva amestecă pe un francez, englez, italian sau spaniol. Aceasta își are explicația sa. Când d. Lovinescu are de spus ceva neplăcut, o dă atunci pe seama grecului sau a romanului. E o procedare foarte delicată, pe care d-sa o întrebunțează cu talent. Ai zice că d. Lovinescu scrie mai mult pentru femei. Lucrul e demn de luat în seamă; oare învățatul Camille Flammarion n'a scris o astronomie pentru femei: *Astronomie des Dames*? De ce n'am avea adică și noi o *critică pentru doamne*?

În această afirmare a mea nu trebuie să se vadă nici o micșorare a d-lui Lovinescu, nici, mai ales, o umilire pentru femei. Aș putea negreșit, să fiu întrebat:

— Cum, d-ta îți închipui că creerul femeilor nu este făcut la fel cu acela al bărbaților? Le crezi deci, cu mult mai inferioare nouă? Pentru a fi înțeles oare de o femeie, trebuie, numaidecât, să-i vorbești altfel decât ai vorbi unui bărbat?

De sigur că nu. De câte ori lăsăm la o parte orgoliul nostru masculin, sub imboldul căruia s'a săvârșit atâtea nedreptăți, constatăm că femeia ne întrece sub multe și însemnate privinți: în vivacitatea impresiunilor, în puterea de asimilare, în acuitatea simțirii, în avântul și căldura imaginației.

«Eu sunt sigur că ele nu numai că înțeleg totul — zice Flammarion cu prilejul cărții sale *Astronomie des Dames* — dar că se și interesează, cel puțin atât, dacă nu mai mult decât bărbații. Căci astronomia este o știință cerească, sublimă, divină. Ea este frumoasă, ea este nobilă, ea este consolatoare, ea este superbă. Ea ne dă aripi. Ea ne transportă în infinit, în pline regiuni eterate, unde totul e curat, luminos, splendid. Femeii îi place să se înalțe; ea simte, câte odată, tremurându-i aripile; ea aspiră către izvorul frumosului etern, ea iubește visul încântător al idealului chiar neaccessibil. Pe câtă vreme omul — unde am cetit cu oare asta? — este un animal brutal, greoiu și adesea vulgar. Da, sigur, o mărturisesc, astronomia e făcută pentru femei».

Dacă astronomia e făcută pentru femei, fiindcă ea nu poate sta nepăsătoare în fața cerului înstelat, dealungul căruia astrele se aprind «ca niște puncte de întrebare atârinate deasupra capetelor noastre, în adâncimile inaccesibile ale spațiului», cu atât mai mult aceasta este adevărat pentru critică, pentru critica d-lui Lovinescu cel puțin, care ne descopere glumind atâtea puncte de întrebare atârinate deasupra inimilor noastre.

Inclinarea aceasta a d-lui Lovinescu are o mare influență asupra încheerii articolelor sale: ea nu-i îngăduie să fie hotărât. Critica sa e eclectică, conciliantă, fugară. D-lui Lovinescu îi plac teoriile, dar nu face caz de ele, îi plac fiindcă sunt frumoase și te fac să cugeți.

«Sunt teorii de acestea încântătoare, zice d. Lovinescu, pe cari le dezaprobi dimineața, spre a le aproba seara, și spre a le desaproba în fine din nou dimineața. Acum le găsești adevărate, acum îți scapă. Totdeauna le găsești atrăgătoare și interesante. N'ași avea niciodată inima de a le combate cu pornire și violență. Ele nu sunt tot adevărul dar au și ceva adevăr. Cine știe însă, care e tot adevărul? Până atunci să ne jucăm cu ele: e o desfătare a minții».

Un exemplu de cum se joacă d. Lovinescu cu ele.

Teoria mediului de pildă, e una din acele teorii ingenioase care a fost discutată și dezbătută pe toate fețele. D. Lovinescu totuși o reea, fără a avea pretenția de a ne spune ceva nou. Motivul îl găsește într'o ilustrație a lui Caran d'Ache.

Un doctor și un intern făceau o operație.

— Moartă! observă internul aplecându-se asupra bolnavei.

— Nu face nimic... să continuăm operația... pentru familie.

Acelaș lucru face și d. Lovinescu: continuă operația — pentru cetitori. Rezultatul nu-l preocupă, operația este ce este. Dacă operația e frumoasă, ingenioasă, elegantă — pacientul poate să moară.

Să încercăm a desprinde ideile d-lui Lovinescu din această operație, regretând de a nu putea reda în acelaș timp și «maniera», agrementul, fioriturile cari o însoțesc.

* * *

Pentru partizanii mediului în deobște, literatura e o eflorescență condiționată de foarte multe împrejurări, și în prima linie de natura solului și de societate. Ca probă despre acest lucru sunt școlile literare. Dacă literatura ar fi o producție întâmplătoare, ea nu n'ar prezenta în nici o legătură. Ea ar fi anarhică și fără consistență. Nu s'ar putea stabili într'însa nici un fel de curente, nici un fel de epoce lămurite pe baza unor note comune.

Determinismul între societate și literatură e evident. Opera unui scriitor nu se poate măsura decât prin moravurile și spiritul societății în care a trăit acel scriitor. Artistul este oarecum focarul unei oglinzi, în care se concentrează căldura întregii societăți. În artist vom găsi sentimentele, credințele, prejudecățile, într'un cuvânt sufletul acestei societăți. E drept că la dânsul acestea se prezintă mai concentrate. Concentrarea aceasta e singura parte proprie a artistului, restul ne aparține nouă.

Literatura lui Byron sau a lui Musset de pildă, nu e decât un reflex al epocii lor, al societății din jurul anului 1830. Dintr'o stare generală de spirite așa de fantastică, așa de sentimentală, într'un cuvânt așa de curioasă, nu putea să iasă decât o literatură asemănătoare, care să aibă aceleași stigmatе de sentimentalism și de satanism. Pentru a înțelege așa dar acești poeți,

trebuie să cunoaştem epoca în care au trăit ei. Literatura, ca şi arta, are rădăcini adânci înfipite în societate, în mediu, fie el social, fie cosmic. Deslipind literatura sau arta de solul din care au crescut şi neţinând seamă de factorii ce le influenţează, ele par ceva artificial şi neînţeles.

D. Lovinescu nu împărtăşeşte acest mod de a vedea. Dânsul admite numai un determinism organic — un determinism al rasei. Unele rase sunt mai bine înzestrate, altele mai puţin. Unele au un fel de însuşiri, altele altfel. Unele dau numai negustori, altele dau negustori şi filosofi. Unele au un fel de inventivitate, altele au altfel. Prin urmare lucrul cel mai sigur, pe care ne putem rezima sunt însuşirile înăscute. Adevăratul determinism este acel al talentului înăscut. În loc de a vedea în literatura lui Byron sau a lui Musset un reflex al epocii lor, d-sa vede mai curând reflexul acestei literaturi în caracterele acelei epoci.

În adevăr, în acea epocă, adică în jurul anului 1830, tinereţea este sentimentală şi agitată de visuri generoase, ce nu se îndeplinesc niciodată. Disproporţia dintre realitate şi vis e prea mare. Tinerii au pasiuni mari, sunt irezistibili şi fatali. Ideea fatalităţii îi urmăreşte. Omenirea a fost în dureri atâtea mii de ani pentru a-i naşte pe dânsii — ultima expresie a creaţiunii. Studiind literatura aceluşi timp, găsim o corespondenţă de ton şi o asemănare din cele mai izbitoare. În Anglia, Byron, poetul fatalului, vagabondului, sentimentalului şi neînţelesului *Child Harold*; în Franţa, tragicul *Rolla* al lui Musset.

Starea aceasta de sentimentalism şi de satanism a societăţii din 1830 nu ne-a dat pe Musset sau Byron, spune d. Lovinescu, — ci ei au creat-o. Prin urmare nu mediul e acel ce formează pe artist, ci foarte adeseori artiştii mari formează mediul, după mentalitatea şi concepţia lor de viaţă. Într-o zi de pildă s'a născut un Byron cu o anumită sensibilitate şi pe lângă aceasta şi cu un extraordinar talent, prin care a putut să-şi concretizeze sensibilitatea în opere de artă. Aceste opere de artă, pline de o poezie nouă, indiferent dacă era bună sau rea, reală sau exagerată, au exercitat o mare putere de sugestie asupra contemporanilor şi urmaşilor. Prin puterea comunicativă a artei, ele au reuşit să creeze o stare de spirite asemănătoare cu cea a poetului şi pe care suntem obişnuiţi a o numi *byronism*. Toţi tinerii fatali, fantastici şi tragici nu numai din Franţa, ci din Europa întreagă, nu sunt decât nişte opere concrete ale lui Byron, încheiate prin extraordinara putere de sugestie a artei lui.

Influenţele literare nu sunt excluse, de sigur, dar ele pleacă dela artist la artist, dela cugetător la cugetător, şi nu poate fi vorba în nici un caz de influenţa ce ar exercita-o mulţimea asupra concepţiei artistului. Mulţimea, de cele mai multe ori, e profund indiferentă; ea n'are nici o părere şi nici un gust pronunţat. Şcolile literare se încheagă prin puterea de sugestie şi convingere a câtorva oameni mari, ce vin cu idei noi. Publicul nu are nici un amestec în aceste şcoli. El este un material plastic şi maleabil, pe care artistul — unul

sau mai mulţi — îl formează, îl educă după plăcere. Puţină rezistenţă la început, dar cu încetul el se înlădiază în formele voite.

Mai la urmă, însă, d. Lovinescu face câteva rezerve. D-sa recunoaşte că artiştii nu sunt exemplare unice, cari n'au nimic comun cu contemporanii lor, nici o legătură sufletească cu pătura înconjurătoare. Există neîndoios şi un schimb de idei, un flux şi reflux de sentimente, o infiltraţie latentă de o parte şi de alta ce trec prin prisma individuală a artistului, pentru a fi modificate şi redade mulţimii sub o formă desăvârşită. Este legitim deci pentru explicarea operei unui artist, de a cunoaşte şi viaţa acestuia în ceea ce a avut ea mai însemnat, deşi această viaţă exterioară şi de legături sociale nu motivează opera de artă.

«Cu toate acestea, încheie d-sa, talentul deşi este înăscut, este şi o *devenire*. Fără împrejurări favorabile, se poate întâmpla să nu se arate, sau să nu se dezvolte atât cât ar permite elasticitatea lui. Uneori lucruri de cea mai mică neînsemnatate au efecte tot atât de mari pe cât le are firul de nisip al lui Pascal».

D. Lovinescu ajunge astfel, din rezervă în rezervă, a admite la urmă, ceea ce combătuse la început. Chestie doar de măsură. Influenţa artistului asupra mediului e mult mai mare, decât aceea a mediului asupra artistului, — aceasta este, cred, părerea din urmă a d-lui Lovinescu. Între exemplele pe cari ni le dă pentru a arăta influenţa artistului, este şi cazul lui Rousseau privitor la sentimentul naturii. Rousseau a descoperit poezia munţilor şi această descoperire are aproape valoarea unei «invenţii», ne spune d-sa. Dela el, la sufletul nostru s'a mai adăogot încă o coardă ce vibrează de ori câte ori vedem profilul pur şi festonat al unui şir de munţi, desprins pe fondul albastru al cerului. Dela el toţi poeţii ne cântă munţii şi copacii.

Aşa e, dar nu trebuie să uităm că Rousseau a copilărit pe încântătoarea coastă a lacului de Geneva, la poalele Alpilor, că a văzut multe răsărituri de soare peste piscurile munţilor înverziti şi multe apusuri în «genuna lacului înroşit», că ani de zile ochii lui au întâlnit verdele întunecat al văilor şi albul trandafiriu al culmelor, că aerul, culoarea şi conturul ţării lui l-au pătruns până în fibrele cele mai adânci, l-au stăpânit şi l-au făcut să fie poetul ce a fost.

Dar Alpii, mi-ar putea obiecta d. Lovinescu, au trăit cu mult, cu foarte mult înaintea filosofului poet Rousseau, şi cu toate acestea nimeni până la dânsul, nu le-a descris sau căutat frumuseţea, — a trebuit, deci, să vină el, Rousseau, pentru ca ei să poată fi văzuţi şi gustaţi în toată măreţia lor.

Dacă într'adevăr nu Alpii au creat talentul lui Jean Jacques Rousseau, ei i-au determinat cel puţin natura, felul lui, ceea ce preţueşte aproape cât şi talentul însuşi. De aceea, într'o privinţă, influenţa mediului asupra artistului e tot atât de însemnată, ca şi aceea a artistului asupra mediului înconjurător. Raportul de influenţă însă este greu de determinat, el nu aparţine esteticeii propriu zise, ci psihologiei. Dacă sunt artiştii cari într'adevăr se impun societăţii, ca Goethe, în schimb

sunt alții cari o urmează fără a fi prin aceasta mai puțin artiști mari. Victor Hugo de pildă. Dar chiar Goethe, olimpiantul și impasibilul Goethe, n'a putut scăpa de influență, căci într'una din *Intreținerea* sale, el mărturisește că a datorat mult contemporanilor săi. În materie de artă nu putem, de sigur, stabili un determinism prea riguros,—nu cumva legea fizică, principiul egalității acțiunii și reacțiunii, dovedit în mecanică, și-o fi având echivalentul său și aici?

Deși d. Lovinescu împărtășește părerea că artistul are o mare influență asupra societății, pe care o modelează adesea după chipul și asemănarea sa, d-sa totuși nu este pentru arta tendiționistă: «O operă de artă n'are nevoie să mă convingă, ci să mă miște. Dacă m'a mișcat, mi-e de ajuns».

Arta, prin urmare, nu recunoaște o morală dogmatică, ea nu se călăuzește decât de un singur principiu: tot ceea ce e frumos e și moral. Morala frumosului e singura, ce se cere unei opere de artă, iar dacă o are și pe cealaltă, e *une ori* cu atât mai bine. Dar pe când cea dintâi poate fi singură, cealaltă nu poate să suplunească lipsa celei dintâi.

Îndată ce arta își pune scopuri, ea devine hibridă. Ea poate să fie artă sau nu. Iar când e artă, atunci e artă plus ceva. Partea artistică o judecăm ca și până acum după criteriile noastre estetice; acel ceva în plus care e tendința, îl judecăm însă cu totul după alte criterii, ce n'au aface întru nimic cu arta. D. Lovinescu admite în totul următoarele cuvinte ale lui Corneille, scrise acum câteva sute de ani:

«Intr'un portret nu-i întrebarea dacă o figură e frumoasă ci dacă seamănă; și în poezie, nu trebuie să iei în seamă dacă moravurile sunt virtuozose, ci dacă sunt potrivite cu cele ale persoanei ce se introduce».

Acestea odată zise, să vedem ce fel de literatură ne trebuie nouă, Românilor.

Literatura trebuie să fie înainte de toate o expresie națională, ne spune d. Lovinescu. Pentru aceea toate straturile națiunii au dreptul de a fi reprezentate în literatura neamului. Scriitorii trebuie să le exploreze pe toate, fiecare după înclinările sale sufletești și după stratul apropiat, în care trăește sau pe care-l cunoaște. Preferință nu se impune. Nu se poate cere lui Creangă să ne descrie lumea mare, în care el nici n'a pus piciorul, nici nu se poate impune lui Carageale anumite subiecte țărănești. Amândoi însă ne sunt bine veniți, când ne descriu pătura socială pe care o cunosc atât de admirabil.

În definitiv subiectele sunt indiferente, ele pot fi culese în toate straturile naționale, ceea ce interesează însă mai mult e arta cu care aceste subiecte sunt îmbrăcate într'o haină sensibilă și comunicativă. Dar oprindu-ne la subiecte, trebuie accentuat că esențialul e ca ele să fie originale, trase din observația directă și nu simple imitații streine, fără vreo intipărire națională și locală. Numai în chipul acesta se poate vorbi de o literatură temeinică, cu rădăcini adânci în conștiința națională.

Actuala literatură țărănească e prea înourată. Țărănimea e cultivată de o întregă școală literară, cu aere de noutate artistică și în realitate cu un mare exclusivism. Îndată ce vedem o concepție de artă prea strâmtă, e de gândit că trebuie să fie și insuficientă.

Scriitorii noștri tineri, ieșiți mai toți din păturile orășenești, prin căldura comunicativă a unor rînduri prea strînse, s'au îndreptat spre sate — dar numai spre sate. Mărginindu-se numai la viața simplă a satului, povestitorii noștri realiști s'au văzut de odată închiși într'un cerc foarte restrîns de subiecte și constrînși la zugrăvirea unor icoane de o moralitate, pe care unii o socotesc dubioasă.

Dealminteri — dacă exceptăm literatura rusă, și încă — țărănimea participă foarte puțin la literatura cultă străină. Pricina stă în gradul de mentalitate a acestei țărâni. Ea este redusă și elementară. Țărănimea are o viață sufletească foarte limitată. Ceeace predomină în ea e numai viața simțurilor — într'un cuvânt viața fizică. Iată pentru ce cri ce au luat-o ca subiect de predilecție se văd nevoiți de a ne descrie scene, în cari se desfășoară prea mult viața fizică. Țărănimea pe lângă aceasta, cu toate că nu e imorală, e totuși de o oarecare amoralitate placidă și neturburată. Iată pentru ce aceeași scriitori sunt constrînși de a ne da scene, ce resping pe mulți. Lipsa aceasta de viață sufletească și de varietate, a făcut ca literatura cultă să se depărteze de pătura țărănească, la care nu avea ce căuta cu mijloacele ei de observație fină și pătrunzătoare. Alminteri ea ar fi trebuit să se învârtă în mijlocul eternelor subiecte de cârciumă, de biserică sau de certuri cu proprietarii — mai toate deopotrivă de banale.

Netăgăduit că orice strat social are dreptul la o reprezentare artistică, pentru că tot ce e viață omenească ne interesează în realitate ca și în artă. Dar tocmai prin faptul că viața omenească e ceea ce ne interesează în prima linie, vom avea și trepte de interes, după cum și această viață e mai mult sau mai puțin interesantă prin manifestările ei.

«Sunt atâtea milioane de oameni, — zice d. Lovinescu în stilul său înflorit — veniți pe lume nu se știe pentru ce, și cari mor fără a fi însemnat ceva, fără dureri și fără bucurii mari, fără viață sufletească, fără virtuți și fără vicii — frunze palide, pe cari vântul de toamnă le ia și le împrăștie fără scop. Ce interes adânc poate să deștepte în noi aceste umbre omenești? Acelaș interes pe care îl trezesc frunzele ce cad... Un gând melancolic... Și din mijlocul atâtor oameni fără rost, iată că se ridică câțiva ce lasă o umbră de lumină sau de întuneric în urmă, și care se consumă uneori prea iute prin flacăra interioară ce-i mistue. Au gândit mult, au luptat mult, au urât cu înverșunare, au năzuit către ceva, — și au murit. Acești oameni deci ne interesează într'un grad cu mult mai mare, prin viața intensă ce simțim că se sbate și se consumă în niște piepturi înguste».

Ne trebuie, de sigur, o literatură cu o bază curată națională. Dar această bază nu trebuie să fie restrânsă la o anumită pătură socială, la țărâni de pildă, căci atunci literatura e incompletă și unilaterală. Motivele de inspirație trebuie să fie cât de variate și să îmbrățișeze toate stratele neamului nostru și mai cu deosebire stratele suprapuse, ce sunt mai complicate și cer

o mai mare ascuțime de observație. Numai prin o astfel de literatură complectă, vom putea scrie și noi cu cinste pagina ce ni se cuvine în literatura universală.

Cu privire la literatură, mai relev încă o chestiune pe care d. Lovinescu o atinge numai sumar.

Literatura noastră din ultimii ani, este ea un fel de *renaștere* literară? Nu, ne răspunde d. Lovinescu. Literatura noastră datează abia de vreo cincizeci de ani. Când a avut ea timp să moară spre a se putea renaște? În acești cincizeci de ani, literatura noastră prezintă aspectul cel mai unit. Scriitorii merg unii lângă alții și se continuă regulat. Ai crede că literatura e o faclă ce și-o trec din mână în mână scriitorii. Incepând dela venerabilul Eliade Rădulescu facla literaturii noastre a trecut la Alexandrescu, Bolintineanu, Alexandri, Eminescu, Carageale, Vlăhuță și Coșbuc. Istoria noastră literară nu are nici o lacună. Numai despre literatura dela 1850 s'ar fi putut vorbi că reprezintă o renaștere. Dar și aceea a fost mai mult o naștere decât o renaștere.

Se crede în genere că literatura noastră azi are ca notă nouă un naționalism sau un românism mai concentrat.

Eroare. Literatura română a fost totdeauna prin excelență națională. Eminescu, Coșbuc, Creangă, sau Alexandri sunt scriitori naționali, nu numai prin limbă ci și prin conținutul sufletesc. În Anton Pan trăiește mahalaua cheflie și lăcrămioasă dela mijlocul secolului, țârcovnicii sentimentali și boierii afemeiați cari petreceau o săptămână cu vin bun și lăutari proști. În Alexandri trăiește Românul isteț, dar fără gânduri adânci; sentimental dar fără sentimente puternice, resemnat de obicei, dar curajos la nevoie. El exprimă cel mai bine totalitatea poporului nostru pentru că orice totalitate e mijlocie. În Creangă trăiește țărâniinea așa cum nicăeri nu trăiește, afară de literatura populară, cu hazul și cu pildele ei. În Eminescu, pe lângă partea adâncă și filosofică, se reflectă o lume feerică de basme și doine, în care plânge întreaga suflare omenească.

Numai după această literatură sănătoasă a venit literatura esteților, cari visează forme superioare de artă cu sentimente rare și subtile, ce nu au nimic comun cu mentalitatea noastră.

Acestea sunt, în scurt, vederile d-lui Lovinescu, cu privire la literatura română.

* * *

Să venim la critică.

Critica, oricare va fi ea, trebuie să țintească la pătrunderea întocmirii sufletesti a scriitorilor, sau la priceperea frumusețelor și scăderilor unei opere de artă. Spiritele însă, unele sunt sintetice, altele sunt analitice. Dinaintea unui copac stau doi pictori mari: Rousseau și Corot. Cel dintâi ne va zugrăvi copacul, în revărsarea lui de viață, cu frunzele bine desemnate, în toate amănunțele: numărându-le n'ar lipsi desigur rici una. Cel de al doilea, din câteva aruncături de penel ne schițează silueta cenușie a copacului; dă-te câțiva pași îndărăt și-l vei vedea trăind așa cum e, deși n'ai putea deosebi o frunză. Acesta e procedeul preconizat de d. Lovinescu.

Criticul în călătoria lui sentimentală de-alungul operei unui scriitor, trebuie să caute a-i prinde dintr'o dată notele caracteristice, trăsăturile esențiale, și după ce le va fi prins cu pătrundere, să le pună într'o lumină cât mai puternică și mai crudă.

Pentru a cunoaște ființa morală a unui scriitor, zice d. Lovinescu, e o problemă de timp și de metodă de a străbate de-odată în inima lucrurilor, lăsând la o parte tot ce ar putea să se abată din cale fără folos. Trebuie să trecem cu vederea amănunțele fără greutate, micile contradicții ce intră în încheierea sufletească a ori cui, tot ce, fiind chiar interesant, nu e esențial.

Insușirile sufletești sunt numeroase, dar nu de o egală însemnătate; ele sunt înșirate pe o scară de valori, de care trebuie să ținem seamă. A merge de-a dreptul la aceste centre subsumătoare, de unde pleacă lumina spre periferie, a le studia, dându-le adevăratul lor înțeles, a ocoli tot ce nu e semnificativ, a face, într'un cuvânt, acest procedeu de simplificare atât de firesc și necesar, este tocmai menirea criticii impresioniste. Nepăsătoare la micile abateri ce, văzute de aproape deformează fisionomia morală a unui scriitor, ea se mulțumește numai cu trăsăturile generale, cele mai energice și mai caracteristice. Ea presupune o reculegere și o privire mai cuprinzătoare; nemulțumindu-se cu desăvârșita cunoaștere a unor părți, ea cearcă să ne prindă totul chiar cu necunoașterea părților.

Criticul, cu alte cuvinte, trebuie să intre dintr'o singură săritură în inima cestiunilor ca să le prindă notele esențiale, fără primblări doctrinale, fără abateri principiale, fără invocarea dogmelor nemuritoare, ci intuitiv și de-a dreptul. Critica aceasta impresionistă cere mai mult spirit de sinteză și mai multă pătrundere; e un fel intuitiv și energic de a înțelege arta tâlmăcindu-i înțelesul spre pricerea tuturor. Însă, pentru că această tâlmăcire să fie mai expresivă, mai luminoasă și mai sugestivă, e nevoie de o sfortare literară mai mare.

Criticul, deci, trebuie să aibă un fel personal de a scrie, să fie adică un adevărat temperament de artist casă nu se mărginească a înșira numai idei, dar să le și însufletească prin icoane, să le dea viață.

Astfel înțelege d. Lovinescu critica.

D-sa, am văzut, cere criticului să străbată deodată în inima lucrurilor, la centrele subsumătoare de unde pleacă lumina, ocolind tot ce nu este esențial. Procedeul acesta însă e primejdios; voind să sai deodată în ideea intimă și generatoare, poți cădea alături; în loc să înemerești partea esențială a operei, înemerești una secundară care, dacă se va potrivi cu felul de a fi și a înțelege al criticului, va fi luată drept sufletul și inima ei. Atunci, o scriitori, vom zice noi împreună cu d. Lovinescu:

„Când critica vă laudă pentru anumite lucruri, nu vă laudă pe voi, — ci pe ei. Preamărind anumite sentimente, pe cari le găsesc în operele voastre, ei își preamăresc propriile lor sentimente, propriile lor gusturi. În acest înțeles, critica nu e decât o autobiografie sufletească a criticului. Studiind ceea ce pune el în lumină în scriitori și laudă cu căldură, am putea încheia înfățișarea lui morală.”

Și astfel prefața pe care Beaumarchais a scris-o pentru *Bărbierul* său și pe care d. Lovinescu o amintește în

una din însemnările sale, devine însăși prefața criticii impresioniste¹⁾.

Spiritelo metodice nu se pot mulțumi cu acest fel de critică. Ele sunt deprinse să umble la pas, cu precauțiune, să treacă dela o idee la ideea vecină, împărțindu-și calea în popasuri de mai înainte alese. Criticul metodic merge pe drum mai îngust dar e mai puțin expus a cădea.

Afară de asta, criticul metodic, raționalist, nu se mărginește numai să pună în relief prin mijloace literare, și atât cât îi permite talentul, ideea esențială, «ci și caută s'o întemeze prin argumente estetice și literare, împrumutate din doctrinele estetice și literare admise sau cunoscute, sau chiar din doctrinele sale proprii, dacă are și dă astfel cititorului nu numai o impresie dar și un fundament rațional, care poate fi supus discuției, dar care nu poate fi, cum e critica impresionistă, înlăturat fără discuție». (M. Dragomirescu).

Urmează de aci că această critică nu-și are rostul ei bine definit? Nici decum. De altminteri însuși d. Dragomirescu, care este reprezentantul criticii raționale la noi, a recunoscut-o. Critica impresionistă este de cea mai mare utilitate pentru omul cult modern, care voind să fie informat despre toate în mod cât mai scurt, cât mai interesant și cât mai sigur, și neavând atât scrupul de a ști, cât de a afla, cere dela ziaristică și chiar dela revistele de cultură generală, să-i dea lucrările cât mai sintetic, cât mai ușor și mai plăcut, — și anume de către scriitorii cari și-au dobândit o oarecare notorietate în specialitatea lor.

Iată bunioară un volum nou: *Patriarhale* de St. O. Iosif. Il cetim, ne place, simțim în el duioșie, seninătate, melancolie. Impresiile noastre însă rămân vagi, figura poetului ștearsă. Melancolie și seninătate putem întâlni și la alți poeți, dar care e melancolia și seninătatea lui St. O. Iosif? Atunci vine criticul și în câteva rânduri ne face să vedem deslușit:

„Când citești pe Iosif ai o senzație de brațe deschise: poetul totdeauna dorește ceva, după care își întinde brațele. Dorința lui însă nu se exprimă sub o formă impetuoasă sau vehementă: dorința lui nu e o comandă, nici o cerere. Ea se rezumă la o aspirație vagă cu întindere de brațe.. Tonul povestirii e domol și resemnat... Duiosia lui pasivă contopește la un loc cele două note deosebite, seninătatea și melancolia, într'o tonalitate unită, dar cam palidă. Această paliditate provine din lipsa de nerv... D. Iosif în nici un caz nu e poetul energiei. Voința la dânsul se rezolvă în veleități multiple, ce se împrăștie după obiecte diferite».

Iar în altă parte:

«Literatura noastră avea înainte doi poeți, pe cari îi cu-

¹⁾ «Cititorule, am cinstea să-ți închin o nouă lucrare a mea. Doresc să te găsească în unul din acele momente fericite, când, desbrăcat de griji, mulțumit de sănătate și de cum îți merg treburile, de iubită și de masa pe care ai luat-o, te-ai putea desfătă o clipă cu citirea *Bărbierului din Sevilla*; căci e nevoie de toate acestea pentru a putea fi distrat și pentru a-mi fi un cititor binevoitor. Dar dacă o întâmplare nenorocită ți-a sdruncinat sănătatea, dacă drăguța și-a călcat jurămintele, dacă masa n'a fost bine pregătită, sau dacă digestia îți fu greoaie, — atunci lasă la o parte *Bărbierul*; nu e timpul să-l citești!... Căci râdem puțin de veselă altuia, când avem nemulțumiri personale».

noșteam destul de bine. Unul, senin și duios, potolit și resemnat, își ținea cu sficiune inima în mână, ca și cum ar fi ținut un trandafir. Un vântișor trecea pe acolo și-i smulgea câte o foaie, ducând-o departe; apoi trecea altul. Fiecare adiere îi împrăștia petalele, îmbălsămând aerul cu o aromă subtilă și învăluitoare. Astfel erau cântecele lui Ștefan Iosif: foi risipite încetător din acest trandafir al simțirilor intime, dulci îngăimări de cuvinte, armonioase mai mult prin căderea sunetelor, decât prin înlănțuirea ideilor; mici mărturisiri ale unei inimi curate pe care o mișcă florile și fluturii, încolțirea celor dintâi simțiri de dragoste, albastrul zărilor, potolirea amurgului, izbuenirea voioasă a zărilor».

* * *

Am dat aceste două citate, pentru că ele pun în relief însușirea de căpetenie a d-lui Lovinescu. D-sa excelează când e vorba de caracterizat în câteva pagini o carte nouă. Tocmai ceea ce trebuie publicului. Am spus: în câteva pagini, căci tonul acesta nu convine dezvoltărilor mai mari. Figurile și figurinile sale literare: Brătescu-Voinești, Popovici Bănățeanul, O. Carp, I. Gorun, Sandu Aldea, Elena Farago, Agâruiceanu, V. Pop, E. Gârleanu, N. Beldiceanu, D. Anghel, mi se par mult mai reușite decât articolele sale lungi asupra lui Goga sau Sadoveanu. Ca să suportă un articol lung, trebuie ca o idee să se deducă din alta, ca o pagină să pregătească pe cealaltă. Salturile te dezorientază, iar impresiunile acumulate se contrazic, când ele nu devin prea monotone.

D. Lovinescu face de toate: scrie teatru, nuvele, parabole, schițe, fantezii, critică. Ceea ce a făcut pe unii să spună că d-sa este un diletant. Dealminteri chiar d. Lovinescu însuși a scris undeva, dar fără să o creadă: «Voiu face ceea ce am făcut și până acum; critică pentru nuveliști, ce n'o citesc, și nuvele pentru critici». D. Lovinescu se năpăstuește de sigur, căci lucrul nu este tocmai așa. D-sa face critică pretutindeni. Mai mult se simte criticul în nuvelele sale, decât nuvelistul în critica sa, cu toată osteneala ce își dă. Și d. Lovinescu își dă multă osteneală să nu pară ceea ce d-sa este. *Povestea lui Coco*, *Eliezer*, *Intr'o zi de curse* și altele sunt critice dialogate, fanteziste, unde întâlnim mult mai multă ironie, persiflare, subînțeles, decât în articolele sale de critică propriu zisă.

Ironie deci în fantezii și, adeseori, lirism discret în articole. Lirism în *Dis manibus sacrum* unde discută literatură cu Heliade Rădulescu; lirism în *J. J. Weiss* unde relevă nepotrivirea între ce e și ce ar trebui să fie, nepotrivire care lămurește atâtea suferințe tănuite și ne dă înțelegerea atâtor dureri tăcute; lirism în *Parerga*, fiindcă simțirea noastră nu se mai bucură de acea frăgezime curată, ca simțirea oamenilor din anticitate.

Dar d. Lovinescu se reculege repede, nu-i place să fie luat drept un expansiv, după cum nu-i place să treacă nici drept un pedant. De aici acele precauțiuni cochete cari, dacă îl apără poate de pedantism, nu-l apără de oarecare preciozitate. Exemple:

«Criticul nu știe nimic din ceea ce va fi, căci numai mișcarea astrelor se poate calcula matematic, totuși mai totdeauna e sigur».

«Dar nu despre aceasta voiam să vorbesc. Aceasta e oarecum metafizica criticii, ce nu mă interesează acum. Și ascultând atâta metafizică, e cu puțință să răgușiți».

«Vă plac studiile de teorie estetică? Mie nu-mi plac: iată așa dar un motiv pentru a scrie unul de data aceasta».

«Iată pentru ce am luat în mână cu emoție volumul d-nei Farago. El e mic și delicat—ceva, ceva poate mai mare decât degetul cel mic al d-nei Farago, care, îmi închipui că trebuie să fie foarte delicat, căci e deget de femei și de poetă».

D-l Lovinescu parcă nu scrie pentru public, ci pentru cineva—pentru cineva care-i urmărește gestul, vorba, umbletul, tonul, cineva care nu vrea să fie obsosit și știe ceti ușor printre rânduri. Bănuindu-l exigent, pe acel cineva, D. Lovinescu recurge la un artificiu: nu spune adevărul tocmai așa curat, pe față, el mai întâi îl pregătește, fie printr'un vers, un proverb, fie printr'o anecdotă, un aforism sau o glumă, răspândind astfel o sumă de săgeți parfumate fără a supăra prea mult pe nimeni. Articolele sale au alura unei întrețineri ușoare care chiamă intimitatea cititorului și-i dă iluzia unei prietenii. Ca să răușești în astfel de articole, nu e lucru tocmai ușor, căci pentru aceasta se cere fineță, vervă, claritate și mai presus de orice un tact special de a lămuri lucrurile confuze fără a fi nevoe să insiști prea mult asupra lor. D-l Lovinescu a reușit căci dacă ai talent, reușești totdeauna.

Am observat un lucru: d. Lovinescu n'a prea fost contrazis în aprecierile sale. Iată cum explic eu faptul. Întâi, d. Lovinescu face critică dialogată și, când chestiunea îngăduiește, d-sa pune ingenios toate obiecțiunile posibile în gura sfătoșilor săi *Pricophonios*, *Glykion*, *Agathon*. Când vii și tu cu una, e prea târziu, ea a fost făcută de Agathon, dacă nu cumva de Glykion sau Pricophonios; astfel că, voind să contrazici pe d. Lovinescu, ai aerul de a încerca să deschizi niște porți deschise.

Al doilea, d. Lovinescu nu se ocupă de scriitorii lipsiți de talent, căci criticul, după părerea sa, trebuie să se îndrepte numai spre ce e frumos sau poate deveni frumos. Tot ce e rău, fără tămăduire, tot ce e urât, fără îndreptare, să rămână deci ca și cum n'ar fi, învăluit de o tăcere ușoară. Ocupându-se de scriitorii buni, n'a avut, firește, de spus de cât lucruri bune, asupra cărora mai toată lumea este de acord. D-l Lovinescu n'a eșit până acum din această hotărâre și nici nu pare dispus încă să iasă.

Afară, doar, dacă nu cumva îi va da în gând să înceapă cu mine.

N. Em. Teohari

BIBLIOGRAFII:

Ramiro Ortiz: Della Figurazione Storica del Medioevo italiano nella poesia di Giosuè Carducci. Prelezione al corso di letteratura italiana letta nella Università di Bucarest. Napoli, 1910.

N. Dobrescu: Din Istoria Bisericii Române în sec. IV-lea. Tip. Cărilor bisericesti, Buc. 250.

Victor Eftimiu: Fără suflet, nuvele și schițe. Bibl. Lumina No. 10. Buc. 30 bani.

Popescu Tudor: Dreptul de vot al ofițerilor. Tip. Universala. Buc. 50 Bani.

H. Stahl: Bucureștii cari se duc. Vol. 8° Editura Vălenii de munte.

ISTORIE

O BROȘURĂ RECENTĂ DESPRE LOCUINȚELE ROMÂNILOR ÎN EVUL MEDIU

Dr. Ilie Gherghel, Zur Frage der Urheimat der Rumänen, Wien 1910.

În această broșură de 63 pp. în 8°, eșită în editura librăriei Gerold et Co. din Viena și destinată publicului învățat străin, d. Dr. Ilie Gherghel, profesor secundar de limba germană și cunoscut istoricilor noștri printr'un studiu asupra Cumanilor, care i-a servit, mi se pare, acum optsprezece ani, ca teză de doctorat (*Zur Geschichte Siebenbürgens, Wien 1892*), reia așa zisa «chestiune română», sau «chestiunea patriei primitive a Românilor». Această chestiune a preocupat multă vreme istoriografia noastră mai veche; în ultimul pătrar de secol s'a ocupat cu ea, între alții, și d. D. Onciul, în mai multe studii dela 1885 încoace. Pe cel din urmă «Românii din Dacia traiană până la întemeierea principatelor (chestiunea română)», București 1902, 40 pp., d. Gherghel nu-l cunoaște. Și cu toate acestea, partea întâia a broșurei sale se ocupă aproape exclusiv cu combaterea teoriilor d-lui Onciul, sau cu un cuvânt, a teoriei «ad-migrațiunei», care zice că Românii de astăzi dela nordul Dunării nu sunt numai urmașii vechilor coloniști romani din aceste părți, ci și urmașii acelei populațiuni romanice care, din diferite motive și în diferite timpuri, s'a strămutat dela dreapta la stânga Dunării, înainte de întemeierea celor două principate române. D. Onciul a sprijinit această teorie a ad-migrațiunei—ideia au primit-o și alții după dânsul, d. p. d-l O. Densușianu — pe Viața sf. Dimitrie, un isvor din sec. IX, și pe unele particularități fonetice comune dialectelor daco-român și macedo-român, d. p. transformarea labialelor în palatale. Slaba temeinicie a argumentelor d-lui Onciul n'a scăpat nici altora din vedere, înainte de d. Gherghel. În ce privește argumentul lingvistic, pe acesta l-a înlăturat, cred, definitiv și cu multă competență, d. Sextil Pușcariu în articolul «Zur Rekonstruktion des Urrumänischen» (*Sonderabdruck aus der Festschrift Meyer-Lübke, I, Halle a. S. 1910, cf. mai ales p. 55 și urm.*). Ce spune d. Gherghel în această privință, e lipsit de orice autoritate. D-sa este în chestiuni de filologie romanică și de orice fel de filologie¹⁾ un simplu diletant. În ce privește Viața Sf. Dimitrie din Salonic, împărtășesc și eu părerea d-lui Gherghel, că această povestire hagiografică din sec. IX nu poate fi considerată ca isvor istoric de valoare. Pentru a justifica însă această părere, d. Gherghel nu aduce nimică nouă (p. 15 sq.), afară doar de curioasa afirmațiune, strecurată într'o notă, că «până azi Românii preferă muntele șesului («Alföld») și rareori ajung până la șes (Ebene)». Ce vrea să înțeleagă d. Gherghel prin aceasta, nu pricep; văile și șesurile țării noastre sunt doar populate

1) Pentru cea clasică, o dovedesc multele greșeli de tipar în citațiunile grecești, d. p. la p. 47.

toate de Români, și tot așa eră în sec. XIV, probabil și într'al XII, și așa mai încolo până aproape de origini. Este o pură legendă că Românii au trăit în evul mediu numai la munte și că șesurile țerii noastre au fost pustii.

Dupăce d. Gherghel respinge astfel în partea I a lucrării sale teoria admigrațiunei sau a «reemigrării» dela sudul la nordul Dunării, în partea II înșiră cunoscutele amintiri mai vechi ale Românilor în Peninsula Balcanică, începând cu sec. X, și caută să deducă din unele cuvinte și nume proprii românești, că Românii pomeniți în Peninsula Balcanică sunt veniți dela nordul Dunării, că ei sunt Daco-Romani. Până și pe Aromânii din Meglen îi aduce din Dacia.

D. Gherghel își împrumută în parte argumentele din studiile lui B. P. Hasdeu, pe care le numește «epocale și de model» (bahnbrechend und vorbildlich). Dar din părerile d-sale aproape nici una nu resistă criticei. D-sa nu izbuteste de loc să ne facă convingerea că Vlahii, despre cari vorbesc scriitorii bizantini și documentele sârbești, sau că Maurovlahii lui Presbyter Diocleatis ar fi din Dacia traiană. Nimic nu indică această origine a lor; nici chiar numele Șerban, Ursul, Radul etc., cari pot să fie la sud tot așa de indigene ca la nord.

D. Gherghel a adunat cu sârguință fel de fel de date din literatura respectivă, greșește însă aproape totdeauna când vrea să dea o explicare proprie; vezi d. p. explicarea cuvântului Basaraba sau Basarab din Baș (Bas)-arab = cap de Arap (p. 20); a expresiei «pays (pays) du Soudan Assan» = terra Assani (p. 37), unde Soudan este evident turc. Soltan (cf. Șoldan), nu Sudanul din Africa, «în care n'au locuit nici odată Români» zice d. Gherghel; a numelui Cernaskyï torg = Cern Askyï torg, adică târgul Negrilor Iași s. Alani (p. 38; în realitate e vorba de Cernăuți: Cernovskii torg) ș. a. m. d.

Se înțelege că etimologiile numelor de popoare sau de țări cu cari se ocupă d. Gherghel sunt foarte greu de găsit și că filologii vor întrebuiță încă multă muncă și multă fantazie, ca să le găsească. Nu le-au explicat erudiți de mâna întâia, cum au fost Zeuss, Tomaschek, Hasdeu, ș. a. Cum eră să le explice d. Gherghel, a cărui erudiție este întregă împrumutată? Spiritele mediocre să se ocupe cu lucruri mai pozitive, cu probleme unde sârguința are mai mult rol decât ingeniositatea și fantasia.

D. Gherghel a cetit, se vede, foarte mult, ca să-și compileze broșura. I-a rămas totuși necunoscute unele studii importante. Astfel, afară de broșura citată mai sus a d-lui Onciul, d-sa nu cunoaște nici unul din articolele d-lui G. Murnu despre Românii din Peninsula Balcanică (au fost publicate în «Convorbiri Literare» și în «Analele Academiei Române»), nu cunoaște nici articolul meu din «Convorbiri» despre Românii din Serbia veche, nu cunoaște nici Istoria limbei române de O. Densușianu (Histoire de la langue roumaine), o carte fundamentală pentru toate chestiunile privitoare la începuturile limbei și naționalității române.

Păcat că atâta muncă a fost cheltuită în zadar. Chestiunea de care se ocupă d. Gherghel în broșura sa n'a făcut prin aceasta nici un pas înainte.

I. Bogdan.

Membreu al Acad. Române.

CESTIUNI SOCIALE

O FACULTATE PEDAGOGICĂ PENTRU ÎNVĂȚĂTORI

În mai multe rânduri corpul didactic primar a cerut prin congrese înființarea unei facultăți pedagogice pentru învățători după cum este o facultate teologică pentru preoți.

Iată cum se motivează această cerere:

a) Se constată, chiar de către învățători, că școalele normale dau o cultură insuficientă pentru cariera de învățător. Această constatare se întărește prin rapoartele comisunilor de examinare pentru înaintarea pe loc, pentru definitivat și pentru examenul de capacitate.

Mai ales de când învățătorilor li se cere mai multă activitate ca altă dată, de când li s'a dat un rol de factor important în mișcarea de tot felul a satelor, singuri recunosc lipsa de cultură și în acelaș timp lipsa de putere pe care o dă cultura în genere și câte odată recunosc lipsa de autoritate morală și socială pe care ar da-o un titlu academic.

b) În atingerea directă cu învățătorul este preotul-Ori, preotul este acum sau absolvent al unui seminar cu opt clase (școala normală absolvită de învățător are numai șase clase) sau este licențiat în teologie și prin urmare egal în titluri cu judecătorul, cu administratorul de plasă, cu profesorii de liceu etc. În fața lumii și mai ales în fața autorităților, preotul licențiat trece înaintea învățătorului, prin urmare, fără să vrei, să iscă discuții întemeiate pe neegalitate culturală și ca urmare antagonisme sociale între cler și corpul didactic.

c) Nu numai ca prestigiu social preotul trece înaintea învățătorului dar chiar și din punct de vedere material: licențiații în teologie sunt mai bine plătiți ca alți preoți și îndoit ca învățătorii. Unde se mai pune că preotul este alegător în colegiu I, pe când învățătorul votează la al III-lea.

d) Nici activitatea Băncilor Populare n'a contribuit cu mult, căci preoții s'au silit să ajungă în număr pe învățătorii din Bănci, după cum se constată din Anuar (cam 3500 și unii și alții) și apoi n'au putut utiliza Băncile pentru mărirea prestigiului. Nici nu s'ar fi putut utiliza, căci Băncile nu sunt numai în mâinile învățătorilor, în Bancă sunt adesea și alți factori ca: preotul, proprietarul, notarul.

e) Cât privește examenul de înaintare pe loc nu a ridicat decât prestigiul material al învățătorului, căci față de examinarea sumară ce cuprinde acest examen cât și de ușurința cu care s'a luat de mulți, înaintarea pe loc nu constituie un titlu mai mult și nici cel puțin egal cu al preoților.

Aceste motivări cât și altele de natură școlară, au făcut pe corpul didactic primar să ceară înființarea unei facultăți de pedagogie similiară cu cea de teologie.

Cererea este dreaptă, mai ales că mulți dintre învățători, văzând că nu au nici o posibilitate de înaintare și de egalizare în cultură cu alți factori culturali, cu

cari vin zilnic în contact, și-au format și au adoptat doctrini greșite de egalizare în jos, desconsiderând pe cei ce sunt superiori prin titluri. Această stare de lucruri alimentată de propaganda votului universal, care tinde să niveleze pe oameni din toate punctele de vedere, ne-a dat ocaziune să o vedem înfățișată de învățători sub forma desconsiderării celor mai superiori decât ei în grad social și cultural. Nu e nevoie de exemple. Este o psihologie greșită; origina ei trebuie căutată în starea de îngrădire culturală ce li s'a făcut din toate părțile. Cum se va mântui învățătoria de aceasta? Prin crearea unei facultăți pedagogice, răspunde congresul.

Dar o asemenea facultate există. Facultățile noastre de filosofie din București și Iași au catedre cari completează o cultură pedagogică: catedra de *logică, psihologie, etică, pedagogie generală, istoria pedagogiei, pedagogia experimentală, seminarul pedagogic* propriu zis, cât și seminariile de pe lângă fiecare din aceste catedre ar fi suficiente pentru trebuințele pedagogice reclamate de învățători.

Se pune întrebarea: cum ar putea învățătoria să urmeze aceste cursuri? Sunt două căi: sau echivalându-se diploma școlii normale de învățători cu liceul și dându-se examene pentru clasele din cursul superior, în cazul când se urmărește dobândirea licenței în filosofie, sau, fără să se treacă diferența de liceu, numai audiindu-se cursurile facultății cu învoirea decanatului, (conf. legii) în cazul când aspirantul dorește numai să-și completeze cultura, pentru a obține un certificat de frecvență ¹⁾

În cazul întâiu întâmpinăm o dificultate: un învățător care ar trece un examen pentru diferența de liceu și ar fi obligat de Stat să urmeze cursurile facultății de litere și filosofie, (altfel nu i s'ar da concediu) după ce își va lua licența nu se va mai întoarce la catedra de învățător, având alte căi deschise. Și în cazul acesta perde învățământul primar, pentru că nu se mai reîntorc în învățământ, pe când preoții, cari învață la facultatea de teologie se reîntorc la parochiile lor, neavând alte căi deschise, dându-li-se în același timp o leafă deosebită ca celorlalți preoți.

Dacă este vorba de complectarea și desăvârșirea culturii personale și profesionale a învățătorilor, fără a se tinde la o licență ce-ar deschide alte căi de cât ale învățământului primar, atunci se poate foarte bine audia cursurile facultății de litere și filosofie, introducându-se un anume examen, dela care s'ar obține un certificat de frecvență, care ar fi ca o licență specială pentru normaliști. Ca urmare ar fi fără rost o nouă facultate de pedagogie.

Când normaliștii cu licența în filosofie ar fi preferați la profesoratul școlii normale, sau când, retrăgându-se în învățământul primar, i-ar aștepta o soartă

mai bună, echivalentă cu cea a preoților licențiați, de sigur că licența în filosofie pentru normaliști ar fi de preferat, de oare ce produce anumite avantagii sociale iar învățătorilor și odată cu ei întregului corp didactic primar li s'ar da o satisfacție față cu situația clerului presărat astăzi cu licențiați.

În starea de astăzi, neîncetat vom asista la «acuzării» de insuficiență culturală, cu temei și fără temei, aduse învățătorilor, chiar pe cale oficială, cum sunt acele publicate de d. Bogdan-Duică.

Notă. — Între preocupările *Universității Populare* din București, ce se va înființa în curând, este și ținerea unor serii de cursuri corespunzătoare culturii personale și profesionale a învățătorilor. Aceste cursuri ar fi potrivite de ținut în timpul vacanțelor școlare, când membrii corpului didactic dispun de timp pentru așa ceva. În chipul acesta și în mod practic s'ar îndeplini unul din dezideratele cerute prin congresele învățătoresci. Asemenea cursuri se țin în timp de vară și la Iena, sub conducerea profesorului Rein.

Gr. Tabacaru

LITERATURA

CITITORULUI ¹⁾.

*Când imaginele lumii trec prin fața-mi, emefere,
Naște 'n gândul meu atâta răsvrătire și durere,
Incăl, versu-mi izbucnește din obârșia-i adâncă,
Ca izvorul ce țâșnește sfărâmând pietroasa stâncă.*

*Cititorule, mă iartă, tu care n'țelegi ce-i dorul,
Dacă versul meu războinic nu e clar cum e izvorul,
Nu e limpede ca cerul când nu'l turbură furtuna,
Căci, furtună necurmată viața mea a fost într'una.*

*Dacă'n șgomotele aspre, note dulci au să'ți răsară,
E că sufletu-mi odată, fu o caldă primăvară,
Peste-al cărui cer feeric, norii negrii și geroși,
S'au întins întunecându-mi anii mei cei mai frumoși.*

*Unde-i lumea minții mele, înainte-i să mă'nchin,
In cântări fermecătoare, setea inimii s'alîn?
Cine va topi nămeții cari'n pieptu-mi stau grămadă?
S'ar vedea ce flori frumoase au crescut pe subl zăpadă.*

*O atuncea instrunindu-mi ale lirei corzi divine,
Impăca-voi cu cântarea-mi și pe critici și pe mine.
Până atunci, am mângâierea, versul meu neprihănit,
Că resfringe 'n ritmuri triste dorul unui om cinstit.*

Pitești, 1911.

Florian I. Becescu

1) Din volumul „*In Valuri*” care va apare în curând.

BIBLIOGRAFII:

Em. Gârleanu: Din lumea celor cari nu cuvântă. Edit. Convorbirilor Literare. Buc. 2 lei.

Aurel Eliade: *Musica și Sunetul.* Buc. Tip. Cooperativă. Lei 1.50.

1) Un certificat de frecvență și de examen a anumitor cursuri de facultate ar trebui cerut învățătorilor cari se prezintă la înaintarea pe loc și în acest caz n'ar mai fi nevoie de alt examen. Bine înțeles un asemenea învățător ar trebui plătit ca un teolog cel puțin.

BOBIRCĂ

— Schiță —

Pe tată-său îl chema Ciumpei, lui îi zice Bobircă-Scundac, cu picioarele încovoiate, cu un umăr lângă ureche, săltăreț și glumici, cu mutra lui speriată de iepure, Bobircă e bărbierul satului. Duminica numai la han e mai multă gloată decât în băutura lui brăzdată cu straturi de legume, cu măsuța rotundă pitită între flori înalte de nalbă. Supt craca de verdeață înfiptă în strășină, dichisește lumea.

Așează omul pe o retezătură de buștean și îi leagă de gât un șervet de nu-s potăi destule în sat să-l latre de curat ce e. După ce-i trece daracul de pieptene prin vițe, îi răstoarnă găvanul în cap—găvanul în care săptămâna ciugulesc puii de curcă urzici amestecate cu mălaiu. Din buză, ce prisosește jur împrejur, îl reteză cu foarfecile boante, care mai mult rup decât tae. Vinovatul, cu beleaua în cap, se uită în pământ, prostit, cu brațele în poală. Il chilugește la ceafă, îl scurtează pe la urechi, și pe urmă, după ce-l face ca pe naiba, îi dă drumul: — Altul la rând; talia doua!

Lațele de pe jos nu le-ar aduna pentru nu știu ce. Inadins le lasă pe unde cad; așa e bine: berechet; să se știe că la prăvălia lui Bobircă se îmbulzesc mușterii.

Al care vine la rând, un nădrăgilă oacheș și ciapcân, a slujit și el trei zile argat la curte și se crede mai ceva... Asvârle pălăria de păslă cât colo, crăcanat, își petrece mâna aspră prin barba ghimpoasă care hârjje ca o pilă:

— Să mi-o dai jos, meștere.

Cum îl vede pe Bobircă bălăcind coaja de săpun în strachină, întinde gâtul, apasă cât poate buzele una într'alta. După ce-l face tot una de clăbuc, căpătâiul curelii punctat de colții ce-i atârnă la brâu, i-l bagă, pe neașteptate, în gură.

— Strânge, Caloiane! Acușica-i de tine...

Mulțumit, își poartă privirea neastâmpărată împrejur, mehenghiu, asvârle mâna ciolănoasă pe cureaua întinsă, în jos, în jos: lip! lip! zorit, își ascute briciul.

E prea slab, cu fălcile supte, ca să-i întinză pielea îi vâra leafa lingurii în gură de-i scoate o gâlcă p'atâta. Și-l ia la refec. Trage odată ușor... ușor cum aluneacă grapa prin curătură. Al cu lingura nu poate să vorbiască. Mestecă limba de colo până colo: o bate de cerul gurii... de durere.

Cu ochii holbați, l'auzi oftând:

— Hârșt! și ridică dintr'un picior.

Da Bobircă, neclintit:

— Nu mișca. Sânt cu briciu'n mână!

Custura scârție pe falca la vale; barbă, carne, ce-i vine 'n scară, nu alege — curăță tot.

— Hârșt! face iar al de pe buștean, și, fript, saltă piciorul celălalt.

— Nu intra 'n briciu, n'auzi? — se răstește Bobircă la el — nu intra!

Rabdă rumânul ce rabdă până ce îi proptește amândouă mâinile 'n piept, răcnind:

— Stăi! m'ai tăiat adânc!

La atâta tevatură un praf de sare e prea destul—și îi strămută lingura în falca cealaltă. Ciopârțit, da scăpat cu zile, stă omul puțin terechiu, oțărește din ochi și se minunează singur, mutește. Tacticoș, ia apă din cofă, mai la o parte, se clătește pe față. Indreptat de mijloc, pipăindu-și creștăturile, se gândește că până Duminică nu mai intră în bleaul de foc al lui Bobircă, și-i pare bine. Ochii fac câteva cute pe la margini, buzele se 'ntind și ele: râde creștinul: «arde-te-ar terciu să te arză!» Când e vorba de scos vre-o măsea, ehei! atunci se schimbă lucrurile. Ce asta-i jucărie? Intâiu

cotrobăe prin gură ca într'un iad, hâțână măselele din tâțână până înnimereste pe cea cu racila:

— Aoleo!

— Atât am vrut! mi-ajunge.

Nici una nici două, îi leagă mâinile la spate fedeleș și la pământ! Nevasta lui Bobircă îl ține de picioare, băiatul i se apasă ciumă pe umeri cât ce poate. Ca să nu răcnească, și să nu se afle cumva ce mână ușoară are Bobircă, îi pune și călușul. O mână încleștată pe frunte, rezemat cu genunchiul în piept, înfige cleștele; îl răsucește odată strâns, și cu ochii închiși, smucește. Când îi vine lui, în loc de una mai iese și cu câte două măsele odată în vârful fierului. Iar de se brodește ca sângele să nu vrea să se opriască numai cu clăteli întetițe de apă rece, atunci Bobircă al meu are alt leac: astupă gingia cu pământ galben.

Zice careva de pe delături:

— Te duru, vere?

O ia înainte Bobircă, răspunde el, cu ifos:

— Intreabă-mă pe mine? Ia acolea o pișcătură de purice, să zic.

Când nu-i merge briciul, se așează în poartă. Ține pe genuchi o carte deschisă, să-l crează lumea învățat

V. Cioffec

FRAGMENTE

Voltaire.

Essays Vol. II.

— Nu știm nici ce suntem, nici ce vom fi. E un gând înalt, solemn, aproape înspăimântător pentru fiecare individ, acesta că influența lui pământescă, care a avut un început, nici odată nu va avea un sfârșit, prin toate veacurile, fie el cel mai puțin însemnat dintre noi. Ceeace s'a făcut s'a făcut; s'a amestecat cu nemărginitul, veșnic viul și veșnic activul Univers, și va lucra într'ânsul, spre bine sau spre rău, pe față sau în taină în vecii vecilor.

Viața fiecărui om este ca obârșia unui râu, ale cărui mici începuturi sunt vizibile tuturor, dar al cărui curs și soartă ulterioară, așa cum șerpuiește în întinderea ănilor infiniți, numai a A-tot-Știitorul le poate desluși. Se va amesteca oare cu pâraiele vecine, ca un tribut, sau le va primi ca stăpânul lor?

Are să rămână un râuleț fără nume și apele lui de nimica, printre milioane de alte pârae și râulețe, vor mări apele vreunui fluviu al lumii? Sau are să fie el însuși un Rin sau o Dunăre, care va curge până în țările cele mai depărtate, iar albia lui o graniță veșnică pe glob, apărarea și drumul mare a multor regate și continente întregi? Nu știm; știm numai în orice caz că drumul lui este spre marele ocean; că apele lui, chiar de ar ține într'un pumn, sunt aici, și nu pot fi nimicite nici veșnic întoarse înapoi.

On Heroes, V.

Oamenii vorbesc prea mult despre lume. Fiecare din noi aici, meargă lumea cum o vrei, nu are o Viață a lui de cârmuit? O singură Viață; o scântec de timp între două eternități; nici odată nu vom mai avea parte să ne întâlnim cu ea! Ar fi bine pentru noi să trăim

nu ca niște nebuni și niște simulacre, ci ca niște înțelepți și niște realități. Mântuirea lumii nu ne va mântui, precum nici prăpădul lumii nu ne va nimici. Ar trebui să privim spre noi înșine; este un merit în «datoria de a stă acasă!» Și, la urma urmei, ca să spun adevărul, eu nu am auzit nici odată despre «lumi mântuite» într'alt chip. Mania aceasta de a mântui lumea este o însușire a secolului al XVIII-lea cu sentimentalismul lui gol. Să nu-l urmărim prea departe. Cât despre mântuirea lumii o voi lăsa cu încredere în grija Ziditorului lumii și mă voi gândi mai mult la propria mea mântuire, pentru care am mai multă cădere!

French Revolution I.
VI, I.

Omul și Viața lui nu se sprijină pe ceva șubred și pe Minciună, ci pe soliditate și Adevăr. Adevărul cel mai umil e bine venit chiar în locul celei mai regale aparențe! Adevărul de orice fel produce pururea adevăruri nouă și mai bune; astfel stânca aspră de granit, se fărâmițește la pământ, sub binecuvântatele influențe cerești; și se acopere cu verdeață, cu fructe și umbră. Iar cât despre Falsitate, care, tocmai în chipul contrar, ajunge din ce în ce mai falsă, — ce poate și ce trebuie să producă, la maturitate, dacă nu moarte, și să se descompună, încet sau repede, ca să se întoarcă la Părintele ei, — desigur în flăcări de foc?

Fr. Revol. I.
VI, III.

Nici o minciună nu poate să trăiască vecinic.

Adevărul însuși trebuie să-și schimbe vestmântul, din timp în timp, și să se nască iarăși. Dar toate Minciunile au o osândă de moarte scrisă împotriva lor în Cer; și încet sau repede, fără încetare, fiecare înaintea spre ceasul ei.

Fr. Revol. v. I.
b. II. Ch. III.

Ori unde găsești o Minciună care te apasă, dă-o la o parte. Minciunile trăiesc numai ca să fie înlăturate; ele așteaptă și cer serios să fie înlăturate. Numai gândeste-te bine în ce spirit ai să le dai la o parte; nu cu ură, cu o furie nesocotită și egoistă; ci în limpezime de minte, cu un zel cucernic, cu blândețe, aproape cu milă. Nu e așa, nu vei *inlocui* Minciuna înlăturată cu o nouă Minciună, cece ar fi din partea ta o nouă nedreptate, obârșia multor altor Minciuni? Căci atunci sfârșitul treburii ar fi mai rău decât începutul.

Past and Present
I. ch. II.

Nerozii își închipuiesc, dacă judecata unui lucru rău e amânată, că nu e altă dreptate aci pe pământ, decât cea întâmplătoare. Judecata unui lucru rău e de multe ori amânată o zi sau două, un veac sau două, dar este sigură ca viața, sigură ca moartea!

În centrul vârtejului lumi, astăzi ca și în vechime, sălășluiește și grăiește un Dumnezeu. Marele suflet al lumii este *drept*. O frate, mai e nevoie acum, în această târzie epocă de experiență, după optsprezece se-

cole de predică creștină, să-ți amintesc un astfel de fapt, pe care tot felul de Mahometani, de vechi Romani, de Evrei, Sciți și Greci păgâni, și într'adevăr mai mult sau mai puțin toți oameni pe care i-a făcut Dumnezeu, au ajuns la o vreme să-l pătrundă; pe care și tu îl bănuiai odinioară: Că *este* o dreptate aci pe pământ; și că, la urma urmei, nu e nimic altceva de cât dreptate! Uitând asta, ai uitat totul. Nimic nu-ți va mai isbândi: cum ar mai putea? Ai întregul Univers împotriva ta. Nici o isbândă: numai o aparență de isbândă, pentru o zi sau două, înălțându-se tot mai sus, — spre Stânca Tarpeiană.

Past and Present I.
ch. II.

Cât adevăr în vechia fașulă a Sfinxului, care sta la drumul mare punând ghicitori trecătorilor și prăpădind pe cei care nu-i puteau da răspunsul! Un astfel de Sfinx este Viața asta a noastră pentru toți oamenii și toate societățile de oameni. Natura, ca și Sfinxul, e de un farmec ceresc și o drăgălășie femeiască; fața și pieptul îi sunt de zeiță, dar se termină în ghiare și trup de leoaică. Este într'ânsa o frumusețe cerească, — ceea ce însemnează cerească rânduială, supunere la înțelepciune; dar este și un întuneric, o ferocitate, o fatalitate, cari sunt infernale. Este o zeiță, dar una încă nedesrobită din închisoare; o zeiță încă pe jumătate închisă, — partea articulată, fermecătoare încătușată încă de cea nearticulată, chaotică. Cât de adevărat! Și nu ne pune ghicitori? Pe fiecare om nu-l întreabă ea zilnic, cu o voce blândă, dar cu un înspăimântător înțeles: «Cunoști tu însemnătatea Zilei acesteia? Ce poți face astăzi? Ce poți încerca să faci astăzi?» Natura, Universul, Soarta, Existența, oricum am numi acest mare și imposibil de numit Fapt în mijlocul căruia trăim și ne luptăm, este ca o cerească mireasă și cucărire pentru cei înțelepți și viteji, pentru cei cari sunt în stare să-i priceapă poruncile și să le împlinească; un dușman nimicitor pentru cei ce nu sunt în stare. Răspunzi la ghicitoarea ei, este bine de tine. Nu răspunzi, treci pe lângă dânsa fără să o bagi de seamă, va răspunde singură; și deslegarea va fi pentru tine un lucru de dinți și ghiare; Natura e o leoaică mută, surdă la rugămințile tale, sfâșiind cu cruzime. Tu nu ești logodnicul ei biruitor; ești victima ei schilodită, asvârlită în prăpăstii, ca un rob dovedit trădător, mișel.

Cu Națiunile e ca și cu indivizii: Pot să deslege ghicitoarea Soartei? — Aceasta este taina tuturor oamenilor nenorociți și tuturor națiunilor nenorocite. Au uitat Adevărul interior și s'au luat după aparențele de adevăr exterioare. Au răspuns *rău* la întrebarea Sfinxului. Oamenii nerozi nu pot să răspundă bine! Oamenii nerozi iau aparențele trecătoare drept fapte eterne, și rătăcesc din ce în ce mai mult.

Past and Present.
III. 4. 132.

Orice muncă, fie numai torsul bumbacului, este nobilă; numai munca e nobilă: s'o spunem și s'o susținem încă odată. Și în același chip, orice demnitate e dureroasă;

viața tihnită nu e făcută pentru oameni, nici pentru zei. Viața tuturor zeilor ni se înfățișează ca o sublimă Tristețe, — strășnicia Luptei infinite împotriva Muncii infinite. Cea mai înaltă religie a noastră e numită «Cultul Durerii». Pentru fiul omului nu e cunună mai nobilă decât cununa de spini! — Lucrurile acestea, în vorbe spuse sau și mai bine în instincte viu simțite în fiecare inimă, erau odinioară bine cunoscute.

Thomas Carlyle.

Din englezește de C. Antoniu

IMPRESII

DOI COPII

Judec altfel ca oamenii zilei.

Imi place să scot din întunecime lumina, căci în întunecime zace adevăr ascuns, și adevărul ascuns e ca brilliantul. Cu cât îl aduci din mai mare adâncime, cu atât e mai prețios.

Astfel cuget și despre oameni și despre sufletul lor. Omul este o suprafață, iar sufletul este o adâncime. În om sunt adevăruri trecătoare, în suflet sunt adevăruri veșnice.

Adevăruri veșnice sânt: iubirea și ura, din una se face viața, din a doua se micșorează lumea. În iubire se desfac toate, în ură mor toate. În iubire sânt oamenii zilei, în ură sânt oamenii adevărați: omul, care s'a născut din ura lui Dumnezeu cel biblic...

Caut în oameni totdeauna sufletul. Unii oameni fără să știe își râd, își plâng, își beau sufletul — alți oameni își ascund sufletul în adâncime, ca pe un magnet negru — și nu-l poți vedea decât numai scos de ură, căci ura e cea mai adevărată lege a firii omenești, în ură e sinceritate — căci iubirea sinceră e deja o minciună...

Am văzut doi copii pe stradă.

Unul era bălan și vioi, dar hainele lui erau sdrențuite — în ochii lui vorbea casa rece a părinților, prânzurile neprânzite și visurile nevisate ale proletarului.

Al doilea copil era fin și nervos ca o sonată de Chopin — avea ochii albaștri, plini de un foc albastru, pe care foc numai în ochii heterelor l'ai putea vedea.

S'au întâlnit ca doi prieteni și au început astfel:

— Am auzit Petre, că ți-a murit sora. A zis «domnișorul».

— Da — a răspuns «proletarul».

— Și de ce nu jeluești?

Micul proletar a răspuns rece:

— De ce să jelesc? Doar mâine moare și cealaltă.

— Irma?

— Da, Irma...

— Și atunci vei jelui?

— Nu. Va muri și a treia. Atunci a zis tata, că-mi cumpără haină neagră...

Domnișorul a tăcut puțin, apoi zise iar:

— De ce a murit sora ta? Și de ce mor și cealalte?

— Pentru că munceau la fabrică!...

Domnișorul după o lungă pauză începu iarăș:

— Ieri a fost nunta surorii mele. Vezi, haina mea cea nouă? Așa că-s frumoși nasturii?

Și în jurul nasturilor s'au aprins la ceartă copii — în sufletul domnișorului era suprafața — în micul proletar era deja adâncul: *ura*. Oh, în ochii copilașului muncea adâncul — și mă gândeam, că în copiii ăștia se luptă două puteri mari.

În unul era pacea și îndestularea viitorului — în al doilea furtuna neizbândelor, revolta tăcută și sălbatică a proletarului. Micul proletar vedea în nasturii prietenului său baricadele, care-l opresc să treacă edenul vieții, — «nasturii» erau ținta urci, căci în nasturi vorbea sănătatea, cununia, haina de catifea, patul cald și îngrijirea bună — iar în sufletul lui răsună plânsul muncitoarelor de fabrici, ucise de fosforul alb, palmuite de soartă și stoarse de munca de noapte...

Spui, judec altfel ca oamenii zilei.

Eu vedeam în copiii cei mici o luptă mare pentru existență. În unul vedeam «Societatea» — iar în al doilea, pe «Muncitorul»...

Și m'am gândit:

Care e aici adevărul? Iubirea copilașului alintat de viața caldă — ori ura micului proletar, care vedea în nasturii bogatului său prieten, toată sărăcia sa?

COCOSTĂRGUL

Un oraș al Germaniei avea un spirit generos, care vrând să dăruiască ceva pentru cultura germană, a hotărât să clădească un muzău, în care să adune toate «documentele omenești», va să zică: cărți, ghete de lac, ochelari, pendule, draperii, rochii, tirbușoane, etc., etc.

Muzeul ăsta numit: «Casa vieții» a ajuns supt coperiș la sfârșitul anului trecut.

La inaugurarea muzeului a fost banchet, pompierii au dat serenadă, magistrații au băut mult vin și poetul de ocazie à la Hans Sachs, a cules în rime menue-ul.

După banchet a fost bal și după bal s'a întâmplat scandalul, căci în viața scandalurile să întâmplă după bal și căsătorie, aceste două virtuți orășenești...

Preotul anglican (Gottesminne, Gottesminne) — eșind din muzeu a văzut indignat, că pe poarta muzăului e cioplit un cocostîrg.

— Un cocostîrg cioplit pe poartă! a sbierat popa și fugind la magistrat, a țipat revoltat:

— Un cocostîrg! Un cocostîrg! Auziți d-lor, *imoralitate*... Și magistratul, magistrat magistrat în bere și cântece de vin, a decis că «cocostîrgul cioplit pe poartă să fie îndată înlăturat de pe poartă, căci este *imoral*».

Lex Heintze... Hahaha...

Cocostîrgul imoral... Bine înțeles, căci când zicem «cocostîrg» zicem deja «prostie omenească».

Cocostîrgul nu e o pasăre pribeagă, ci aducătoarea de copii, ținta poveștilor și morala duhovnicilor — o, ne aducem cu toții aminte de basmii cu cocostîrgul, care «aduce din lacul cel mare, copiii trandafirii»... Bie-tul cocostîrg. El nici când n'a știut, că în picioarele lui lungi zace un lung drum al biologiei — el nici când n'a știut că e un furnisor de trupuri...

Dar magistratul orașelului german, e prud și inconsecvent, când zice că «cocostîrgul e imoral», dacă e imoral cocostîrgul de ce nu e imoral omul, care îmbracă în mit adevărurile — care ascunde sub aripile cocostîrgilor sfintele adevăruri ale concepției vitale?

Nu dragii mei... Cocostîrgii nu aduc copiii din «lac» — căci pe copiii îi aduce la viață o pasăre mult mai mare: *amorul*, care n'are aripi...

Și nu te revolta cinstit magistrat, căci pe poarta muzeiului «Casa vieții» trebuie pus simbolul *frunzei de smochină*: prin un cocostîrg.

Și nu vă revoltați voi, care vedeți cocostîrgul în toate: în povești, în artă, în literatură, în saloane și în teatre — căci cocostîrgul, simbolul prostiei omenești, e pasărea măiastră, care zboară în toată lumea...

Emil Isa

CĂRȚI NOU

Tipografiile din România dela 1801 până azi de Gr. Crețu, profesor. București, tip. Statului, 1910. 32 pag. în 8°. Preț 1 leu, la librăria Socec și la autor (strada Tănari 37).

Lucrarea este un extract, cu îndreptări și adause, din prefața ultimă (1909) a cărții *Tipografiile, Xilografiile, Librăriile și Legătorile din Bârlad*, scrise de autor (mai ales), în colaborare cu economul I. Antonovici, de care carte ne vom ocupa într'unul din numerele viitoare Broșura d-lui Crețu cuprinde însemnarea tipografiilor din toate localitățile țării: 50 comune urbane, între cari se numără în primul rând cele 4 orașe cu scaune mitropolitane și episcopale (București, Iași, Buzău și Râmnicul-Văleii) și 3 din Basarabia retrocedată (Bolgrad, Ismail, Cahul), apoi tipografiile din 3 mănăstiri (Neamțul, Căldărușanii și Manolea-Suceava, aceasta rusească) și din 5 comune rurale, cu firmele, proprietarii, datele, uneori și stradele, dând atenția cuvenită celor 16 centre mai importante din punctul de vedere al numărului, însemnății și vechimii tipografiilor, în special celor din amândouă capitalele.

Autorul înseamnă anume 93 tipografii de după 1801 din București, începând cu a Mitropoliei, înființată la 1678, și arătând că azi (1909) sunt 54; 43 din Iași, unde întâia fu cea «Domnească» dela Treierarhi 1641—46 și a doua a Mitropoliei 1679—1848, în 1906 erau 13 [azi numai 10]; 3 Ruzău, a Episcopiei dela 1691, reîncepe 1934, cea din 1832 adusă dela mitropolie fiind provizorie, azi 5; 3 Râmnicul-Văleii, a Episcopiei 1705—1827 și 60—66, azi 3; măn. Neamțul 1807—83; 7 Craiova, întâia C. Leca 1838—46, azi 8; 10 Brăila, unde încep I. și G. Penescu, 39—41, azi 9; 16 Galați, prima Francisc Momferrato 47—71, azi 10; 4 Focșani, începând Comis. contrală 60—62, azi 5; 2 Bolgrad, I-a Școalei centrale 61—78; Botoșani, Ploești, Bacău 66; Severin 68, Bârlad 69, Roman 70.

Din celelalte orașe vorbește mai mult despre tipografiile dela Fălticeni 1873 și, în nota 4, pag. 25, combinată cu alta finală din o foac volantă rezumătoare intercalată, despre cele dela Târgoviște, unde reîncepe T. Mihăescu 1874 (nu 73), după ce funcționase odinioară altele 3: Dim. Liubavici, nepo-

tu lui Bojidar Vucovici, 1545—47, cea «Domnească» 1649—52 și a Mitropoliei (Antim Ivireanul) 1709—15 și 1725. Scriitorul găsește aici prilej de a arăta noua sa părere că ieromonahul sârb Macarie, mitropolit dela 1512, după altul tot sârb (Maxim), trebuie să fi lucrat dela 1507—12 cele 3 cărți slavice bisericești la Curtea-de-Argeș, unde era scaunul mitropolitan.

Cea dintâi tipografie existentă într'un sat e cea dela Mușatești-Argeș a societății «Cultura țăranilor», de sub conducerea lui C. Dobrescu-Argeș, care o cumpără în 1892 cu bani dăruți de fostul episcop Ghenadie.

Urmează localitățile unde activitatea tipografică s'a întrerupt pe un timp sau pentru totdeauna, apoi un paragraf despre hostoane și teacuri de lemn și de tuciu, în sfârșit altul mai lung (pp. 28—31), despre mașinele cilindrice austriace. (Müller, urmat de Löser și de Kaiser, cum și Sigl din Viena), germane (König et Bauer de lângă Würzburg, Augsburg-societate, Albert et Co. din Frankenthal, toate acestea în Bavaria) și câteva franceze (Marinoni, Alauset-Paris) din 25 de locuri: Măn. Neamțul, Iași, București, Focșani, Craiova, Galați, Brăila, Roman etc. Așa starețul Neonil cumpără pentru măn. Neamțul presa de format 6 dela fabrica Leo Müller succesor Witwe în Wien 1845, dela care aduse una și Iosif Kopainig din București în acelaș an și probabil și G. Asachi dela Iași în 1849; însă a lui Kopainig a stat 7 ani în nelucrare din pricina lipsei unui mașinist capabil. Constată apoi că cele mai apreciate prese mecanice în țara noastră au fost cele de Augsburg, din cari și azi multe funcționează la cele mai mari stabilimente de aici: Stat, frații Göbl, Socec.

În nota dela p. 5—6 se indică izvoarele generale.

Izvoarele speciale se dau în notele respective cari în genere sunt instructive din multe puncte de vedere, cu deosebire discută datele înființării tipografiilor, când ele prezintă greutate, combatând uneori chiar arătările patronilor: G. Asachi din Iași, I. Eliade, Nae Miulescu (firma), Luigi Cavavillan din Capitală, Momferrato-Galați.

Chestia datei (1 Apr. 1839) când s'a întemeiat tipografia Colegiului Sf. Sava, din care s'a născut actuala imprimerie a Statului, se debate în mod magistral, în nota 3, pag. 8—11. Însemnate sunt asemenea notele relative la tipografiile cele mai vechi: ale mitropoliilor și episcopilor, tipografia dela Cișmeaua lui Mavrogheni, de aici a dr. Caracaș, Topliceanu și Cîlinceanu (1818—30), în care se imprimă proclamația lui Tudor Vladimirescu din 1821 și care dela Oct. 1830 deveni a lui Eliade; cea de muzică bisericească a lui Petru Efesiu, prima de acest fel din tot Orientul (1820); I. Eliade (Martie 1830—48 și cu Asociați 59—65); Z. Carcalechi (1838—57); — cea Elinească din Iași (1813—21); «Institutul Albinei» a lui G. Asachi (32—75); «Cantora Foaiei Sătești» a lui M. Cogălniceanu (40—46); «Buciumul Roman» a lui T. Codrescu (50—94—906), «Junimea» (66—71) și «Naționala» (72—azi); — măn. Neamțul; — Momferrato din Galați.

În nota finală se citează o sumă de cataloage de ale tipografiilor, pe când altele s'au amintit la locurile respective. Asemenea se arată biografiile și portrele multor tipografi și mișcarea atelierelor tipografice. Din adause relevăm tipografia elandestină a lui C. A. Roseti dela 65—66, adusă de la Paris de Eug. Carada, din care au eșit mai multe publicații contra lui Cuza Vodă.

Ediția II de 32 pag. a *Prefeței* din 1907, anexată la mai toate exemplarele broșurei, o completează prin multele note relative la tipografiile de după 1860. Nota dela sfârșitul ei se ocupă de xilografii grecești Dim. Contoleos Romanos din Iași 1803 și de începuturile litografiei lui Asachi.

Din toate acestea rezultă că lucrarea d-lui Crețu este foarte prețioasă.

Dorim ca d-sa să publice cât mai carând întreaga sa lucrare despre *tipografiile, xilografiile, litografiile, librăriile și legătorile din România în sec. XIX*, așa cum o anunță la începutul studiului.

NOTE ȘI INFORMAȚII

Evul mediu italian în poezia lui Carducci.— D. Ramiro Ortiz, conferențiar de literatura italiană la universitatea din București, și-a tipărit în broșură lecția de deschidere a cursului său. În cincizeci de pagini, care au ca titlu „*Della Figurazione Storica del Medioevo italiano nella poesia di Giosuè Carducci*” (Napoli 1910) d-sa schițează evoluția inspirației istorice în opera poetică a lui Carducci.

Poetul „Odelor barbare” fusese numit încă pe când era în viață „il Poeta della Storia” căci nimeni altul n'a știut să reinvieze ca el antichitatea clasică și cea medievală, atât în faptele mai de seamă cât și în personajile de frunte ale lumilor apuse. Studiase istoria cu o dragoste nemărginită și pasiunea pentru această disciplină, ne spune un biograf al său, l-a însoțit toată viața.

D. Ortiz se ocupă numai de figurile evului mediu italian în poezia carducciană, lăsând la o parte influența clasicismului elen și roman, care totuși alcătuiește nota fundamentală a sufletului păgân al marelui poet italian.

Carducci în dezvoltarea vieții sale artistice a văzut în diferite chipuri evul mediu. La început ni l-a cântat ca o epocă de aur, când ideile de patrie și libertate găseau ecou entuziast în inimile generoase ale bătrînilor „del buon tempo antico”. În această fază a vieții sale, Carducci, e atât de încântat de trecutul medieval al Italiei fiindcă prezentul îl desgustă și-l întristează.

E epoca pe care d. Ortiz o numește „dell'attesa impaziente” — a așteptării nerăbdătoare — când poetul foarte pesimist și abătut de starea tristă a Italiei din zilele lui, o socoate cea din urmă dintre națiuni și se refugiază în trecutul ei ca să-și încălzească sufletul la umbra castelurilor cavaleresti, cu tineri plini de eroism și fecioare cu inima curată.

Dar evenimentele politice iau alt curs. Incep luptele pentru independența Italiei. Geniul lui Cavour învinge șiretenia Austriei și indolența lui Napoleon al III-lea. Se pregătește *risorgimento* al Italiei. Carducci prinde și el să se entuziasmeze la noile destine ale patriei sale. Prezentul nu-i mai produce silă și începe în *Giambi ed Epodi* să cânte gloria Casei Savoia și a eroilor prezentului.

În această fază, evul mediu nu mai e epoca roză dinaintea. Trecutul devine o armă polemică în mâna lui. Când îl batjocorește pentru a înălța prezentul, când laudă în ironie personajii obscure medievale, pentru a satiriza pe câte unii din vremea lui.

În genere însă, în această fază a operei sale poetice, Carducci e foarte crud cu feudalismul și viața monahală. Într'un loc chiar numește evul mediu „vârsta blestemată, dușmană a luminei și a dragostei, peste care moartea apasă cu mii de aspecte iar omul ese din întunericul mănăstirii doar pentru a intra în acela al mormântului”.

Tocmai în urmă, când luptele politice sunt sfârșite, când Italia a III-a e întemeiată și începe să se redeștepte atâtea energii ce-au stat veacuri întregi adormite, poetul își recâștigă liniștea lui și ne dă o nouă viziune senină și obiectivă a Evului Mediu.

În *Rime nuove* și în câteva din cele mai frumoase ode barbare, în *Leggenda di Teodorico Faida di Comune, Comune rustico, Canzone di Legnano*, Carducci, „liber de orice preocupări politice și anticlericale, ne dă o viziune istorică complectă, fantastică în același timp și reală, admirabil colorată și totuși demnă și senină”.

Broșura d-lui Ortiz va fi de folos tuturor aceloră ce voesc să cunoască opera marelui poet italian și ar fi fost și mai folositoare dacă autorul ar fi însoțit-o de o schiță biografică a lui Carducci, împletită cu o ochire asupra eve-

nimentelor politice ale Italiei din ultimii cincizeci de ani. Sunt o sumă de evenimente exterioare cari au influențat direcția talentului lui Carducci — d. Ortiz le citează și d-sa adeseori — cari nu sunt de loc cunoscute la noi și cari ar trebui expuse separat spre a înțelege mai bine atât versurile poetului cât și paginile de cari ne ocupăm.

Acest lucru d. Ortiz l-ar putea face în traducerea românească a broșurei d-sale, pe care auzim că o pregătește și astfel d-sa nu ne va fi dat numai o meritoasă și erudită scriere academică ci o interesantă lucrare, în același timp științifică și literară, care va contribui să facă mai cunoscut și mai bine înțeles la noi, pe cel mai mare dintre poeții veacului trecut.

E. Pn.

Shakespeare și marea.—Shakespeare trebuie să fi fost obișnuit cu vânturile, uraganele și furtunile care înfuriază marea și o înalță mâniașă și spumegândă către cer. El a găsit cuvinte cari exprimă spaima și groaza furiilor mării, a troznelor vântului printre catargurile năvilor. Când regele Lear nu mai știe ce comparație să aleagă pentru a exprima cruzimea fetei sale, doar furtuna îi sugerează cuvintele potrivite.

Blow, winds, and crack your cheeks! rage! blow!

Pictura furtunei pe care o face Lear e îngrozitoare, unele pasagii ne fac să credem că Shakespeare trebuie să fi văzut furtuna de pe bordul unei corăbii, atât de puternică e descrierea lui. Din chipul cum îi pune pe marinari să vorbească, se presupune că Shakespeare îi cunoștea bine, că se coborise până în adâncul sufletului lor superstițios și ingenuu și învățase expresiile lor tehnice. Cunoștințele marine ale poetului sunt așa de mari că s'au găsit unii care au afirmat că el ar fi fost marinar.

Aceasta firește, e o exagerare.

Când un scriitor scrie cu îngrijire un subiect tehnic, nu e nevoe să i se atribue numaidecât practica tehnice respective. După un asemenea metod, Kipling, ar fi trebuit să fi fost soldat, sfânt, inginer, pescar etc. Un scriitor de lucruri marine, W. B. Whall, care a explicat de curând termenii marinari ai lui Shakespeare, afirmă că fraseologia mării nu e un lucru de glumit, ceva ce s'ar putea învăța lesne de profani și susține că Shakespeare nu devine niciodată vinovat de vreo eroare în acest câmp, pe când greșește adesea în alte domenii unde întrebuițează cuvinte tehnice. O observație curioasă care va interesa pe baconieni e următoarea: că și Bacon — după cum spune Whall nu greșește niciodată, când vorbește de-ale mării.

La cele de mai sus trebuie să reamintim că pe vremea lui Shakespeare Londra era un port de mare.

Lamartine și o croitoreasă scriitoare. — Pare imposibil și cu toate acestea nu-i un lucru nou. *Figaro* a descoperit că Margueritte Audoux, autoarea atât de celebră a romanului *Marie Claire* nu e unca croitoreasă scriitoare de pe lume și că acum 50 de ani o altă croitoreasă franceză a scris un roman intitulat *Marie-Rose!*

După cum Octave Mirbeau a fost acela care a relevat meritele Margaretei Audoux, tot așa Lamartine a dat la lumină talentul lui Reine Garde și a povestit cum a cunoscut-o întâi în 1846, când i-a dedicat și *Geneveva*.

Reine Garde, care era o simplă croitoreasă, aflând că Lamartine se duce la Smirna, plecă pe sub ascuns de acasă la Marsilia, ca să vază pe marele poet.

Într-o Duminică, poetul se întorsese acasă dela plimbare cu nevastă-sa, când i se anunță că o doamnă foarte modest îmbrăcată îl așteaptă. «Era o femeie încă tânără, de 30—40

ani — scrie Lamartine — și emoția i se putea citi pe față, se înroși îndată. Avea o expresiune de timiditate amestecată cu un fel de încredere în indulgența oamenilor. Scoase din buzunar 3—4 poezii scrise pe o hârtie groasă, motolită, care se vedea că suferise mult pe drum în tovărășia foarfecelor și a degetarului.

«Le citii încet și rămăsei uitit — mișcat de atâta talent, de toate acele lucruri spuse atât de drăgălaș, așa de simțit și de armonios, de acea poezie care semănă așa de bine cu figura ei gingașă neasemănat de dulce; o adevărată poezie de femeie, al cărui suflet caută pe dibuite să-și exprime sentimentele cu ajutorul unui instrument pe care nu-l cunoaște îndeustul...»

«Era cântecul monoton și trist pe care o biată croitoreasă și-l cântă când lucrează lângă fereastră ca să capete curaj și să se îndemne la muncă. Erau note care-ți rupeau inima, unele cari nu-ți spuneau nimic, dar cari îți mângâiau auzul, altele cari te mișcau mai mult de cât te uimeau. Era un fel de poezie primitivă — poezia populară, acea poezie care se manifestă la orice popor chiar atunci când simțul artistic nu-i prea dezvoltat...»

Nu vi se pare că auziți oarecum vorbind-se de Margareta Audoux? În 1856 eroitoreasa lui Lamartine a fost premiată de Academia franceză. — Marii scriitori o stimară; Beranger Mignet, Nisard o iubiră. Acum câțiva ani un popă din orașul Nîmes strânsese multe documente cu privire la ea, dar muri și azi nimeni nu se mai gândește la Reine Garde.

Chopin și „Marșul funebru”. — S'a discutat mult asupra motivului care a îndemnat pe Chopin să scrie celebrul său «Marș funebru».

Intr'o vreme se spunea că l-ar fi compus într'o noapte de insomnie, pe un timp de furtună, pe când aștepta ne-

răbdător pe Georges Sand, care l-a găsit în urmă la pian în lăcrămi, cântând Marșul funebru și având halucinația că-i murise prietena.

Acum, *Les Annales*, bazându-se pe o anecdotă povestită de pictorul Ziem găsește că alta e originea acestei minunate bucăți muzicale.

Ziem prânzea într'o seară la un prieten al său, când unul dintre comenseni, voind să înspăimânte adunarea, stinse luminile și puse la pian un schelet, care se găsea în odaie după un paravan.

Ziem uitase cu desăvârșire de acest schelet pus să cânte la pian, când într'o zi văzu pe Chopin repezindu-se în odaia lui. După ce petrecuse o noapte de insomnie, în care se zbatuse cu toate spiritele și cu toți spectrii de cari îi era plină imaginația, celebrul muzicant venise să caute puțină odihnă la bunul său prieten. — Ziem îi povesti atunci istoria cu scheletul. — Ai vreun schelet în casă? îl întreabă Chopin. Ziem n'avea nici unul, dar promite muzicantului că-i va procura unul chiar în acea seară. Invită la el mai mulți prieteni, printre cari se află și proprietarul faimosului schelet. Acesta cum auzi de dorința lui Chopin trimise un servitor să aducă scheletul.

Palid, cu ochii aprinși de friguri, când văzu scheletul, Chopin îl strânse la piept și se așează la pian. În mijlocul tăcerii mormântale ce se făcuse se auziră deodată niște note lungi, sfâșietoare — neașteptate, nemi auzite: era *Marșul funebru*, care fu compus astfel spre uimirea ascultătorilor, atrași de această muzică infernală. Amicii credeau că e o armonie cerească... dar după câteva momente notele deveniră din ce în ce mai rare până se perdură cu totul. Toți, se repeziră atunci la Chopin, care după ce făcuse această sforțare prodigioasă, căzuse sleit de puteri și leșinase pe scaun.

REVISTA REVISTELOR

Revista Democrației Române, Anul I, No. 43. — D. Diamandi într'un articol intitulat *Carteluri*, dă pe față psihologia celor mai mulți din liberali, chiar acum când nu e de cât foarte puțin timp dela căderea lor. Anume au pretenția de a fi ei opoziția în parlamentul d-lui Carp. Și anume de ce? Fiindcă „având convingerea că zilele partidului conservator sunt numărate, interesul nostru cere ca, după d. P. Carp să vie d. I. Brătianu. Noi vom hotărî ziua căderii guvernului conservator”.

Pornind dela această credință, d. Diamandi preconizează ca tactică, cartelul cu acel partid, care le dă mai multe foloase. Va să zică guvernul d-lui Carp ar fi un fel de trambulină care să-i aducă tot pe oropsiții liberali la putere. Poate ar fi fost și mai interesant dacă d. Diamandi spunea lămurit că „spre fericirea acestei țări” trebuie să se înscrie în constituție o „inamovibilitate” sui generis a partidului liberal și a tuturor partizanilor săi în ministere, în parlament și în tot ce poate reprezenta o valoare economică... mai ales că platforma de opoziție pe care o socotește d-sa necesară este „revizuirea constituției în numele și în vederea noastre”.

În *Săptămâna politică și culturală*, d. Gr. Tabacaru se ocupă de ultima statistică a procentului știutorilor de carte în țara noastră. S'a afirmat și s'a cântat pe toate tonurile de necunoscătorii stărei reale a lucrurilor, că în câțiva ani am ajuns să avem aproape 50% știutori de carte, când acum câțiva ani nu aveam decât 15%. Și se înțelege că monopolul acestui progres, ca al tuturor din țara românească, nu-

pot avea decât liberalii. Reprezintă însă această cifră un progres real cu starea noastră culturală? D. Tabacaru afirmă cu destulă dreptate că nu. Acest punct s'a realizat cu supra-încărcarea claselor și prin acordarea de certificate, care nu corespund realității sufletești, căci „dacă stăm să anechem pe acești 50% știutori de carte din populația țării, vom constata că din ei 1/2 dacă nu mai bine de 1/2 au uitat să scrie și să citească”. Aceasta însă n'are importanță: formele sunt satisfăcătoare și streinii nu ne mai vor socoti popor barbar!

În *Revista politică și literară* No. 4—6, Oct.—Dec. 1910, care apare la Blaj, d. M. Strajanu sfârșește recenzia d-sale asupra operii d-lui C. R.-Motru, *Puterea sufletească*, cu următoarele cuvinte:

„Scrierea, care ni-am dat silința de a o resuma în aceste câteva pagini, este, poate cea mai importantă din scrierile originale, apărute la noi până azi în această specialitate, și cea mai necesară pentru o mai bună organizare a educațiunii. Și Academia română a făcut un act de dreptate, încoronând această lucrare cu unul din premiile sale. Eu, care la cererea cu care m'a onorat stimabilul director al acestei reviste, mi-am luat greua sarcină de recensent, eram dator să critic mai mult decât să laud, să arăt mai mult neajunsurile decât calitățile, cari într'o operă de valoare, se înțeleg dela sine. Nu pot însă decât să aduc autorului mulțămite și felicitările mele pentru meritoasa-i lucrare. Afară de micile observațiuni făcute ici-colo, singurul lucru ce aș mai fi dorit, ar fi un stil mai puțin abstract,

mai lămurit și mai popular, ca d. e. în scrierile lui V. Conta, care ne poate servi de model în această privință.

Luceafărul No. 2, 16 Ian. 1911: d. Oct. Tăslăoanu anunță o veste bună. „Asociațiunea” din Sibiu a hotărât apariția unei *Bibleoteei populare* scrisă în limba și pe înțelesul tuturor. „Cu o sumă de 2 lei pe an, fiecare membru înscris și până acum au răspuns mai multe mii, va primi 10 broșuri din Biblioteca și un calendar. În o parte dintre ele se vor publica chiar lucrări cunoscute poporului ca „Alexandria”, „Povestea lui Arghir și Elena”, „Pilduirile lui Esop”, „Viețile Sfinților” etc.

Pe lângă acestea, se vor alege din literatura cultă toate povestirile înțelese de dânsul și se vor publica diferite sfaturi economice, financiare, morale, se va întocmi și o carte de rugăciuni etc.”

Alăturăm și noi îndemnurile noastre, pe lângă cele ale d-lui Tăslăoanu, către toți cei cari se îngrijesc de neam, „să lucreze din răspuțeri la răspândirea acestor cărți, cari sunt chemate să dea un nou avânt culturii noastre naționale”. — Un șir de „Căntece de iarnă” de Maria Cunțan. Reținem versul

E ger, dă-mi mâna, stai cu mine
Am înghețat până la os (!).

— Frumoase reproduceri „hors-texte”, din Grigorescu, împodobesc și acest număr.

La *Cronică*, un nostim necrolog închinat „Convorbirilor critice” cari se duc...

Mercure de France, 16 Ian. 911.

În ultimul timp, editura acestei reviste a scos la iveală mai multe volume, cari toate tind să ne desvăluie viața intimă a lui Thomas Carlyle.

Viața acestui filosof e poate una din cele mai conforme cu principiile pe care vre-o cugetător le-a sămănat vreodată. Iată de ce citirea celor două volume cu „Scrisori de dragoste către Jane Welsh” și-a „Scrisorilor către mamă-sa”, ne dau o ilustrare atât de vie a idealului de viață pe care îl găsim în operele marelui profet.

Cu ajutorul acestor scrieri și a altora, Elsie Emile-Mason ne dă în numărul recent al revistei de mai sus, o privire asupra legăturii dintre *Jane Welsh și Thomas Carlyle*.

Autoarea ne arată împrejurările bizare în cari Carlyle a cunoscut pe viitoarea sa soție, într-una din acele vagabondări fantastice cu prietenul său Irving. Ne evocă temperamentul distinct al Janei Welsh, ambițiile sale mărețe și dezordonate, dragostea ei de renume și glorie cu orice preț. Va trebui însă să i se recunoască că ea a fost cea dintâi care văzut cu ce om are de afaceri.

Cu toate că ani de-arândul ea n'a făcut nimic ca să-și reție dragostea lui Carlyle, la care totuși ținea, — și aceasta datorită unei exaltări ușuratică lesne de înțeles la o asemenea vârstă ca a ei și la o asemenea minte sclipitoare de femeie, — dar, se întrebă autoarea, ce-ar fi devenit Carlyle fără Jane Welsh? Fondul caracterului lui Carlyle n'a evoluat de

loc din ziua când și-a dat seama de el însuși și de lume, e drept. El se ducea prin lume ca un cavaler rătăcitor al dreptății și adevărului, luptând împotriva minciunii și falsității sub orice formă s'ar găsi. Puțin îi păsa dacă, în această luptă, el va fi fericit sau nenorocit: „Fericirea nu-i scopul suprema al lumii acestale, — sau atunci bietul Shandi (un cățel) ar fi tipul cel mai perfect al creațiunii”.

„Dar oricare-ar fi fost talentele lui Carlyle și înălțimea gândirii sale, e sigur însă că numai Jane Welsh l'a încurajat în primele sale încercări literare, iar mai târziu, prin îndemnarea și economia ei, i-a făcut posibilă îngrata luptă materială și numai așa Carlyle a reușit să învingă miile de piedici cari se împotriveau în drumul său”.

Autoarea articolului înlătură apoi acuzația adusă lui Carlyle de-a se fi purtat cu cruzime, atunci când s'a exilat împreună cu Jane Welsh în singurătățile dela Craigenputtock.

„Jane Welsh singură a recunoscut că atunci când un om ca Carlyle se ridică atât de mult deasupra celorlalți oameni, e mai de preferat liniștea „între morminte și stele”, în locul hărnuțării marilor Târguri de Idei. Numai în răstimpul acesta de cinci ani petrecuți în singurătate, cugetarea lui Carlyle s'a copt, până când înspăimântat de a trăi în acest tete-à-tête” cu concepția sa grandioasă despre Univers, se refugie la Londra, ca să-și afunde cugetarea, câteva ceasuri pe zi, în fluxul și refluxul străzilor populare”.

„Cu toate slăbiciunile cari nu erau decât omenești, ale Janei Welsh și ale lui Thomas Carlyle, ei erau făcuți însă din stofa din care sunt făcute cele mai frumoase vieți omenești. Ei și-au ales calea cea mai aspră, dar și-au ales-o amândoi cu o aceeași voință; ei s'au cunoscut și s'au iubit înainte de a se fi aventurat; ei știau cât de mult riscă, ce suferințe vor avea și ce bucurii îi va aștepta în drum. Trece-rea lor prin această lume n'a fost aceea ca a oamenilor de rând...”.

Îndrăznește *Note asupra lui Balzac* publică Laurent Tailhade.

Numărul acesta publică și *Scrisori românești*, pe cari le redactează, de astădată parcă cu mai multă competență, dl. Marcel Montandon. D-sa recenzează cartea d-lui N. I. Apostolescu „L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine”, apoi volumul d-lui E. Lovinescu: „Viața și opera lui Gr. Alexandrescu” și în sfârșit se ocupă de activitatea revistei „Viața Nouă”, cu prilejul publicării „Conferențelor”, ținute de colaboratorii acestei reviste, în anul 1909.

D-sa constată că țara noastră nu este încă destul de coaptă pentru estetica simbolistă. Activitatea „Viaței Nouă” în loc să se adreseze marelui public, nu se îndreaptă decât unui cerc restrâns și o găsește deci în contradicție cu argumentul care spune că „poesia ca orice artă, realizează emoția estetică potrivită vremii”. Aceasta nu-l împiedică pe d. Montandon să urzeze poeziilor dela „Viața Nouă” să-și vadă „idealul lor de astăzi, ajuns realitatea de mâine”.

Ceea ce din parte-ne o dorim și noi.

M E M E N T O

— În ultima săptămână a luni curente se va reprezenta pentru întâia oară pe scena Teatrului Național din Capitală, Păr de lup dramă în patru acte de d. C. Rădulescu-Motru, directorul revistei noastre.

— Mss. Marry Greenfeld a dăruit secției egiptene din British Museum, cel mai mare papyrus ce există în lume. Are 40 cm. în lungime și 50 în lățime. Caracterele și figurațiunile sunt minunat păstrate. Documentul, care datează de 30 veacuri, e o copie tebană a „Cărții Morților”, însoțită de invocații către Amon-Ra, principala zeitățe din Theba. Papyrusul oferă un interes deosebit pentru istoria comparată a religiunilor.

— Acelora dintre iubitorii de artă subtilă cari au admirat la una din expozițiile de mai anii trecuți, a pictorului Gropceanu, câte-va tablouri de *Carrière*, — le recomandăm cu căldură volumul apărut de curând: *Eugène Carrière* de Gabriel Séailles, prietenul marelui artist și cunoscutul estet. Volumul e admirabil editat, cu o copertă ilustrată și cu opt fototipii hors-textes (Armand Colin. Paris. 3.50 frs). E o încercare de biografie psihologică de mare interes, când e vorba mai ales de un prototip al artistului, cum a fost Eugène Carrière.

— Lunea trecută s'a inaugurat la Comedia Franceză, bustul lui Coquelin aîné, datorit sculptorului Maillard.

— În curând se va comemora la Paris cinquantenarul lui Henri Murger și mulți se întrebă încă care-i originea autorului acelor „*Scènes de la vie de bohème*” traduse mai an în limba noastră. Numele

de Murger, a părut unora cam germanic și de oarece tatăl scriitorului era croitor și portar s'a-acredit legenda acestei origini. Un cercetător Miquet într-o operă asupra: „Familiiilor emigraților savoyarzi stabiliți în Franța în 1860”, dovedește cu documente că Murger era savoyard. Numele său e comun în Savoya, unde însemnează „grămadă de pietre” și nu trebuie de loc pronunțat nemțește.

— În Italia înfloresc de căva timp o puternică mișcare naționalistă, al cărui apostol este cunoscutul scriitor Enrico Corradini, care zilele acestea și-a publicat ideile sale într'un volum intitulat: *Il volere d' Italia* (Voința Italiei). Naționalismul acestuia nu seamănă de loc cu acela al bunilor noștri prieteni N. Iorga și A. C. Cuza. Naționaliștii italieni formează un imbold de energie și vor să aducă la viața publică o sumă de elemente de valoare, cari astăzi se pierd într'o sceptică ideologie, să sâdească în sufletele italienilor de pretutindeni conștiința unității și valorii lor și să mențină pururea vie flacăra italianității în colonii și în țările iridente. Vom reveni în curând și pe larg asupra acestei mișcări.

— Pentru acei cărora citirea voluminoasei lucrări a lui Karl Marx „Capitalul” le pare penibilă, le recomandăm: „*Abrégé du Capital*” de Karl Marx, de Carlo Cafiero, apărut de curând la Stock, Paris, 1.50 frs.

— Directorul nostru, d. C. Rădulescu-Motru, candidează în apotelele alegeri generale, la colegiul I de Cameră din Mehedinți.